

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Pojetí člověka ve vybraných částech Františkánských pramenů

Bakalářská práce

Autorka: Bc. Jana Weisbauerová

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Náboženská výchova

Vedoucí práce: Mgr. Jan Hojda, Th.D.

Oponent práce: ThLic. David Bouma, Th.D.

Hradec Králové

2018

Zadání bakalářské práce

Autor: Jana Weisbauerová

Studium: P13492

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Náboženská výchova

Název bakalářské práce: **Pojetí člověka ve vybraných částech Františkánských pramenů**

Název bakalářské práce The concept of human in selected parts of Franciscan sources
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá teologicko-antropologickou analýzou vybraných částí Františkánských pramenů (zejména spisů sv. Františka z Assisi). Usiluje o uchopení toho, jak je v uvedených textech prezentována stvořenost člověka, určení lidské osoby v trojiční lásce, pojetí člověka jako obrazu Božího, pojetí lidského bytí v jednotě muže a ženy, duše a těla či jedince a společenství. Práce si všímá také tematiky křesťanské spravedlnosti, života z milosti nebo ekleziálního a eschatologického rozměru lidské existence v daných spisech. Práce nejprve vymezuje své cíle, metodologická východiska či referenční rámec a zdůvodňuje výběr analyzovaných textů. Poté se věnuje vlastní teologicko-antropologické analýze odpovídajících částí Františkánských pramenů.

BOUBLÍK, Vladimír. Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši. 2. vyd. Editor Ctirad Václav Pospíšil. Řím: Křesťanská akademie, 2001, 188 s. Studium (Křesťanská akademie v Římě). ISBN 80-719-2490-3. CINCIALOVÁ, Marta Lucie. Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia. Olomouc: CMTF UP, 2009. Františkánské prameny. 2. vyd. Editor Ctirad Václav Pospíšil. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, 2 sv. ISBN 80-7266-073-X1. MÜLLER, Gerhard Ludwig. Dogmatika pro studium i pastorační: člověk v Kristu Ježíši. 2. vyd. Editor Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, xxxv, 888 s. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-807-1952-596. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Dar Otce i Syna: základy systematické pneumatologie. 1. vyd. Editor Ctirad Václav Pospíšil. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999, 133 s. Studijní texty (Centrum Aletti). ISBN 80-726-6005-5. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Jako v nebi, tak i na zemi: náčrt trinitární teologie. 1. vyd. Editor Ctirad Václav Pospíšil. Praha: Krystal OP, 2007, 590 s. Studijní texty (Centrum Aletti). ISBN 978-808-5929-997.

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jan Hojda, Th.D.

Oponent: ThLic. David Bouma, Th.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří se podíleli na vzniku této bakalářské práce. Děkuji vedoucímu mé práce Mgr. Janu Hojdovi, Th.D. za potřebné rady, ochotu a směřování. Za podporu a pomoc děkuji svým blízkým, rodině, přátelům a spolužákům.

Anotace

WEISBAUEROVÁ, Jana. *Pojetí člověka ve vybraných částech Františkánských pramenů*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 51 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se věnuje pojetí člověka ve vybraných částech Františkánských pramenů. Práce je založena na teologicko-antropologické analýze vybraných františkánských textů, řeholí a potvrzení a listů, jejichž autorství je připisováno svatému Františkovi z Assisi. Analýza je vystavěna na tematických důrazech z oblasti teologické antropologie.

Klíčová slova: Františkánské prameny, teologická antropologie, františkánství, pojetí člověka, sv. František z Assisi

Annotation

WEISBAUEROVÁ, Jana. *Concept of Man in Selected Parts of the Franciscan Sources*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 51 s. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor degree thesis deals with the concept of man in selected parts of the Franciscan sources. Thesis is based on theological-anthropological analysis of selected franciscan texts, orders and confirmations and letters, whose authorship is attributed to Saint Francis of Assisi. The analysis is based on thematic auspices of the theological anthropology.

Keywords: Franciscan Sources, Theological Anthropology, Franciscanism, Concept of Man, St. Francis of Assisi

1. ÚVOD.....	1
1.1. Představení tématu a vymezení cílů.....	1
1.2. Metodologická východiska a referenční rámec	1
1.3. Teologická antropologie	2
1.4. Stručný historicko-teologický kontext.....	3
1.5. Svatý František z Assisi.....	4
1.6. Františkánské prameny	8
1.7. Představení analyzovaných textů.....	11
1.7.1. Řehole a povzbuzení.....	11
1.7.2. Listy.....	13
2. TEOLOGICKO-ANTROPOLOGICKÁ ANALÝZA FRANTIŠKÁNSKÝCH PRAMENŮ.....	16
2.1. Stvořenost člověka.....	16
2.2. Určení lidské osoby v trojiční lásce.....	19
2.3. Pojetí člověka jako obrazu Božího	24
2.4. Jednota duše a těla	28
2.5. Pojetí lidského bytí jako jedince a společenství	34
2.6. Ekleziální rozměr lidské existence.....	39
2.7. Eschatologický rozměr lidské existence	42
3. ZÁVĚR.....	47
Bibliografie:.....	50

Seznam zkratek:

NpŘ – Nepotvrzená řehole

PŘ – Potvrzená řehole

Odk – Odkaz

MOdk – Malý odkaz

Spisy KA – Spisy adresované Kláře z Assisi

LVěrk(2) – List všem věrným křesťanům (2. verze)

LVIL – List vládcům lidu

LGK – List generální kapitule

LMMB – List ministroví Menších bratří

PŽBP – Pravidla pro život bratří v poustevnách z let 1217, 1221

LKMB – List kustodům Menších bratří

KKC – Katechismus katolické církve

MTK – Mezinárodní teologická komise

1. ÚVOD

1.1. Představení tématu a vymezení cílů

Pojetí člověka ve vybraných částech Františkánských pramenů – tak zní téma méji bakalářské práce. Tato práce si klade za cíl vytvořit teologicko-antropologickou analýzu vybraných částí Františkánských pramenů. Mým cílem bude dokázat, že ve vybraných františkánských textech se nalézají důležité pojetí člověka, teologicko-antropologické pojetí člověka, které nám může pomoci dosáhnout poznání o sobě samém.

Bude se jednat o texty, které napsal, nadiktoval či vytvořil přímo svatý František z Assisi, nepojímám zde tedy texty, které byly vytvořeny na základě učení, kázání apod. sv. Františka, ale ty spisy, ke kterým je přiřazováno Františkovo autorství. Avšak ne všechny texty můžeme považovat za autentické, například některé dopisy.¹ V této práci také vyjímám modlitby a chvály, a to z důvodu rozsahu a náročnosti práce. V těchto spisech budu hledat určité teologicko-antropologické oblasti.

O téma se zajímám nejen v souvislosti se studiem, a to zhruba od jara roku 2014, nicméně i mě samotnou františkánství oslovuje. Sekulární františkánství mám v rodině, skrze kterou jsem se k němu dostala. Sama jsem na konci května roku 2014 přistoupila k obláče. K profesi, obřadu slibu, ať už dočasných nebo věčných, jsem ale nakonec nepřistoupila. Přesto mám ale k františkánství osobní vztah.

1.2. Metodologická východiska a referenční rámec

V následující kapitole nastíním postup své práce. Uvedu důvody, které mě vedly k výběru tohoto tématu, a vysvětlím metodologický postup.

Vybrané františkánské texty, řehole a potvrzení a listy, budu analyzovat a hledat v nich teologicko-antropologické významy. Mým cílem bude zjistit, jak vybrané

¹ Srov. LE GOFF, Jacques. *Svatý František z Assisi*. Kulturní historie. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 94.

františkánské texty pojímají vytyčená témata a oblasti teologicko-antropologické problematiky.

Soustředit se budu na několik teologicko-antropologických témat, které budu v textech hledat. Jedná se o tato témata: stvořenost člověka, určení lidské osoby v trojiční lásce, pojetí člověka jako obrazu Božího, pojetí lidského bytí v jednotě duše a těla, pojetí lidského bytí jako jedince a společenství, ekleziální rozměr lidské existence a eschatologický rozměr lidské existence. Jedná se o témata současné teologie a oboru teologické-antropologie, odkázat zde můžeme například na dokument Mezinárodní teologické komise *Společenství a služba – Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*.²

Na základě četby analyzovaných textů vytyčím několik tematických důrazů či výpovědí, které podrobněji rozeberu a uvedu argumentaci, proč a kde jsem našla a zmínila právě tyto tematické důrazy. Každé teologicko-antropologické téma a jeho důrazy pak porovná s Katechismem katolické církve a případně s další teologicko-antropologickou literaturou. Na konci provedu souhrn poznání, ke kterému jsem dospěla.

1.3. Teologická antropologie

„Teologická antropologie je název dogmatického traktátu, v němž se ve světle dějinného Božího sebezjevení v Ježíši Kristu interpretuje původ a určení člověka. Teologická antropologie slouží duchovní a etické orientaci v životě na základě křesťanské víry.“³

Teologická antropologie zahrnuje „apriorně-transcendentální“ předpoklady a podmínky vztahu člověka s Bohem, je to například stvořenost, člověk jako Boží obraz, personalita, socialita, duchovost, svoboda, tělesnost či dějinnost. Společně s filozofickou antropologií si pokládá otázku po tom, co je člověk. Teologická antropologie také reflektuje „aposteriorně-kategoriální“, dějinnou, společenskou a přírodní zakotvenost člověka v životě. To zahrnuje například původní jednotu přirozenosti a milosti

² Mezinárodní teologická komise. *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 62 s.

³ MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastorači*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 104.

v prvotním stavu, porušenost vztahu k Bohu a ostatním kvůli hříchu, zkušenost utrpení a smrti a naději na vykoupení. Těmito tématy je dané východisko pro ostatní vědy (včetně ostatních antropologií). Co se týče dialogu s ostatními teologickými vědami a traktáty, tak má teologická antropologie blízký vztah k nauce o stvoření, soteriologii, nauce o milosti a mariologii, kde Panna Maria je vzor člověka zahrnutého milostí.⁴

„Je skutečnost, že tajemství člověka se opravdu vyjasňuje jen v tajemství vtěleného Slova. První člověk Adam byl předobrazem člověka budoucího, totiž Krista Pána. Kristus, nový Adam, právě zjevením tajemství Otce a jeho lásky plně odhaluje člověka jemu samému a dává mu poznat vznešenost jeho povolání. Není tedy divu, že řečené pravdy v něm mají svůj zdroj a vyvrcholení.“⁵

Teologická antropologie počítá s konkrétním člověkem, je zde důležitý aspekt, že každý jednotlivý člověk je dán Božím rozhodnutím v jeho individuální existenci a dějinách.⁶

Výklad původ, historie i budoucnosti člověka nalézáme v tajemství ukřižovaného a zmrtvýchvstalého Krista. Bytí je dar Otce, který tvoří, protože nás chce milovat v Kristu.⁷

1.4. Stručný historicko-teologický kontext

V této kapitole uvedu historicko-teologický kontext vzniku textů a působení svatého Františka z Assisi.

Když svatý František zakládal Řád menších bratří (poté i ženskou a laickou větev) a misijně působil, církev již byla v zesvětštělé pozici, stávala se povrchní, služba lidem

⁴ Srov. Tamtéž.

⁵ Pavel VI. 22. Kristus nový člověk. In Gaudium et Spes. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě. 1969. Dostupné na: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html [25.10.2017].

⁶ Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastorači*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 104-105.

⁷ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 42.

již nebyl prvotní úkol, morální autorita upadala. Stalo se tak zejména kvůli křížovým výpravám, které byly náročné nejen z finančního hlediska. Mezníkem v tomto úpadku je období pontifikátu papeže Inocence III.⁸

Po Františkově smrti nastal spor o výklad chudoby. Františkánský řád se tak rozdělil na tzv. spirituály, kteří byli radikálnější a konventuály, kteří byli umírněnější. Jan XXII. se vyslovil pro umírněnější a někteří spirituálové pak opouštěli řád. Papežské schizma a rozklad církve volal po přísnější podobě řádu, vznikli tak tzv. observanti, kteří se roku 1517 osamostatnili, později tak vznikla další reformní skupina – kapucíni.⁹

Františkánský a dominikánský řád, označované také jako velké žebravé řády, tvořily pomyslnou opozici vůči bohaté církvi. Takové bohaté společnosti a církvi hrozilo, že kvůli svému bohatství ztratí kontakt s chudou vrstvou obyvatel. František i Dominik poukazovali na to, že jednotu nezachová moc a násilí, ale duch evangelia.¹⁰

„Dominikáni, františkáni i klarisky tak spíše představují poněkud ne zcela sourodou syntézu, v níž se sešlo několik aspektů: hledání odpovědi na laická bratrstva a laickou vzdělanost či sociální poměry rostoucích měst, současně ovšem vyústění dobové lidové zbožnosti, podepřené již nikoliv pouhou intuicí, ale solidní znalostí, a konečně nesmíme podcenit ani osobní charisma zakladatelů a ideál nahradit formálně nahlížený monasticismus příkladem apoštolské misie, jednoduchosti a osobní chudoby.“¹¹

1.5. Svatý František z Assisi

V další kapitole se budu věnovat poměrně stručnému životopisu svatého Františka z Assisi. Mezi známé životopisy patří ty od Tomáše z Celana a svatého Bonaventury.

František se narodil roku asi 24. června 1182 ženě jménem Sora Pica, která měla šlechtický původ a bohatému soukenickému obchodníku střední vrstvy Pietrovi

⁸ Srov. MAIER, Joachim. *Kronika křesťanství*. Praha: Fortuna Print, 1998, s. 166.

⁹ Srov. MAIER, Joachim. *Kronika křesťanství*. Praha: Fortuna Print, 1998, s. 166.

¹⁰ Srov. FRANZEN., August. *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 154.

¹¹ SUCHÁNEK, D., DRŠKA, V. *Církevní dějiny. Antika a středověk*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013, s. 295.

Bernardone. Někteří jeho narození podle legend připodobňují k Ježíšovu narození v chlévě. František byl nejprve pojmenován jako Giovanni (Jan), začali mu ale říkat Francesco (František).¹²

František byl také obchodník. Byl veselý, rád se bavil se svými přáteli. Hýřili a rozhazoval penězi, byl marnotratný a marnivý. Pořádal hostiny a dal si ušít drahé šaty.¹³ Díky Božímu působení však František zakusil ve svém životě obrovský obrat.

Po válce Perugia s Assisi, které se účastnil i František, byl František asi rok vězněn, do listopadu roku 1203, do doby, než byl podepsán mír¹⁴, poté se vrátil domů a onemocněl. V těch chvílích u něj došlo k první, ne ještě tolik zřejmé, vnitřní pohnutce. Cítil prázdnotu duše a pokládal si otázku po smyslu. Mnoho se toho u něj ale nezměnilo. František se nadšeně chtěl stát rytířem, zcela se mu to ale nepodařilo. Opět byl rozhazovačný mladík, cítil však prázdnotu a do samoty se také často utíkal. Po jednom večeru s ostatními mladíky se mu snad podle legendy dostalo zvláštního sladkého pocitu, Božího navštívení.¹⁵ Poté dával František almužnu žebrákům i malomocným a došlo u něho ke změně smýšlení.¹⁶ Na začátku srpna se tedy František začal obracet a na začátku roku 1206 se zřekl otcova dědictví a vydal se pod ochranu biskupa Guida, vstoupil do kanonického stavu dobrovolných kajících.¹⁷

¹² Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. Brno: L. Marek, 2006, s. 1; srov. BONAVENTURA Z BAGNOREGIA. *Legenda tří druhů*. In *Františkánské prameny* (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 490; srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 20.

¹³ Srov. BONAVENTURA Z BAGNOREGIA. *Legenda tří druhů*. In *Františkánské prameny* (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 490.

¹⁴ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 21.

¹⁵ Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. Brno: L. Marek, 2006, s. 3-7.

¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 10.

¹⁷ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 21.

Jednou, když šel kolem kostela sv. Damiána, slyšel vnitřní hlas, šel dovnitř a modlil se u kříže. Slyšel Boží hlas, který mu říkal, jestli nevidí, že se jeho dům rozpadá. František souhlasil s tím, že ho opraví.¹⁸ Opravou domu ale byla myšlena církev.¹⁹

František opravoval i další kostely, například kostel Panny Marie - Porciunkula. Příkladem, řeholí a učením měl František obnovit Kristovu církev.²⁰ František dále žil velmi zbožně. Jednou, když bylo při mši svaté kázání o rozeslání apoštolů k hlásání, aby nevlastnil ani zlato, stříbro, ani peníze, mošnu, ani dva pláště a hůl, zapůsobil v něm Duch svatý, vše odložil a rozhodl se to zachovávat.²¹

Shromáždil kolem sebe několik mužů, kteří s ním sympatizovali, a chtěl, aby se nazývali Menší bratři.²² Tak vznikal františkánský řád. Mezi jeho první bratry patřili Bernard z Quintavalle, Petr a Jiljí. Roku 1210 či 1209²³ se František vydal za papežem Inocencem III., aby schválil jeho řád a řeholi. Nejprve ho papež Inocenc III. poslal k prasatům, protože sám František byl podobného nevalného vzezření, František tak udělal. Papež měl sen, jak František zachycuje lateránskou baziliku, i díky němu dal pak bratrům svolení kázat pokání. František slíbil poslušnost a úctu papeži a bratří totéž slíbili Františkovi.²⁴

Bratři žili velmi chudě a skromně, odmítali pozemské věci, usilovali o pokoj, vytvářeli mezi sebou jednotu. Modlili se, žili čistotu a poslušnost.²⁵ Svatý František je

¹⁸ Srov. BONAVENTURA Z BAGNOREGIA. *Legenda tří druhů*. In *Františkánské prameny* (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 496; srov. TOMÁŠ Z CELANA. *Kniha o divech*. In *Františkánské prameny*. (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 310; srov. Tamtéž, s. 370; srov. BONAVENTURA Z BAGNOREGIA. *Legenda minor – Menší životopis svatého Františka*. In *Františkánské prameny* (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 464-465.

¹⁹ Srov. Tamtéž, s. 370.; srov. BONAVENTURA Z BAGNOREGIA. *Legenda minor – Menší životopis svatého Františka*. In *Františkánské prameny* (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 465.

²⁰ Srov. Tamtéž, s. 466.

²¹ Srov. Tamtéž, s. 467.

²² Srov. Tamtéž, s. 467.

²³ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 21.

²⁴ Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. Brno: L. Marek, 2006, s. 24-29.

²⁵ Srov. TOMÁŠ Z CELANA *První život a podivuhodné činy svatého Františka*. In *Františkánské prameny* (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 126-128.

také známý svým kladným a vřelým vztahem k přírodě, zmínit můžeme například jeho známé kázání ptáčkům.²⁶ Uzdravoval nemocné a posedlé, hlásal pokání.²⁷

Roku 1212 či 1211 přijal František do řádu ženu, Kláru Favarone z Offreduccia ze šlechtické rodiny, později svatou Kláru.²⁸ Klára byla šlechtického původu, Františka potkala na jednom z jeho kázání. Rodiče na ní naléhali, aby se provdala, ale ona nechtěla, chtěla svůj život zasvětit Bohu. Ke Kláře se přidala i její sestra Anežka. František je ubytoval v domku u kostela sv. Damiána. František pro tyto ženy sepsal řeholi.²⁹ Tak vznikl řád klarisek, tzv. druhý řád. Z františkánského řádu se ještě vyvinul třetí řád, tzv. terciáři, žijící ve světě.

Roku 1212 se František účastnil křížových výprav, toužil jít k Saracénům, vylodil se v Maroku a pro nemoc zůstal ve Španělsku. Roku 1215 se pravděpodobně na IV. lateránském koncilu setkal se svatým Dominikem. Roku 1217 bratři chtěli jít hlásat evangelium do různých částí světa, František však na přání kardinála Hugolina, protektora řádu, zůstal v Itálii.³⁰

František a jeho bratři měli i nadále styky s Římem a konali misie do zahraničí – Francie, zaalpská misie.³¹ Roku 1219 František s jedním bratrem cestoval do Egypta, kde se setkal se sultánem. Zde začala jeho bolestivá oční nemoc.³² Kolem tohoto roku umírali první františkánství mučedníci v Maroku³³, zároveň docházelo v řádu ke krizi, vytvořila se opozice, z některých bratří se stali odpadlíci. František složil vedení řádu.³⁴

²⁶ Srov. Tamtéž, s. 134-136.

²⁷ Srov. BONAVENTURA Z BAGNOREGIA. *Legenda maior* – Větší životopis svatého Františka. In *Františkánské prameny* (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 420.

²⁸ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 22.

²⁹ Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. Brno: L. Marek, 2006, s. 52-55.

³⁰ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 21.

³¹ Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. Brno: L. Marek, 2006, s. 82-100.

³² Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 21.

³³ Srov. Tamtéž.

³⁴ Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. Brno: L. Marek, 2006, s. 101-109.

Dva roky před smrtí obdržel svatý František v La Verně stigmata, stalo se tak po zjevení Serafa.³⁵ Mezi lety 1224-1225 pobýval se svou nemocí v klášteře sv. Damiána u sester, zde také složil Píseň bratra slunce³⁶. Poté pobýval v Rieti a Sieně, když se jeho zdravotní stav zhoršil, nechal napsat závět', před smrtí pak sepsal *Odkaz*.³⁷ Svatý František zemřel v Porciunkuli 4. října 1226 obklopen svými bratřími.³⁸

Při sepisování *Závěti* svatý František rekapituloval nejdůležitější mezníky ve svém životě, radil tam své obracení k pokání, změnu postoje k malomocným, zanechání světského života, důvěru v církev a v její kněze, zrod řádu, objev života z evangelia, potvrzení řehole, chudobu, práci a žebrotu kněží i laiků a hlásání evangelia.³⁹

Svatý František o sobě sám říká, že není vzdělaný, nějak podrobněji se nevzdělával v teologii. Uměl ale číst a psát latinsky. František rostl díky modlitbě a přítomnosti Ducha Božího, velmi dobře znal a modlil se breviář.⁴⁰

1.6. Františkánské prameny

V kapitole Františkánské prameny se budu věnovat tomu, co Františkánské prameny obsahují, jaký byl jejich vývoj apod.

V této práci operuji zejména s 2. vydáním z roku 2001 *Františkánských pramenů*, jež editoval Ctirad Václav Pospíšil a vydáno bylo v Olomouci v Matici cyrilometodějské.⁴¹ K tomuto vydání existuje i kompaktní disk, kde je i druhý díl a další františkánská literatura. K dispozici máme i elektronickou podobu textu, se kterou pracuji.⁴² První vydání je z roku 1982 od Křesťanské akademie v Římě.⁴³ Druhý díl

³⁵ Srov. BONAVENTURA Z BAGNOREGIA. *Legenda minor – Menší životopis svatého Františka*. In *Františkánské prameny* (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 481-482.

³⁶ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 22.

³⁷ Srov. Tamtéž.

³⁸ Srov. KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. Brno: L. Marek, 2006, s. 241-244.

³⁹ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 22.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 29-31.

⁴¹ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav, ed. *Františkánské prameny*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, 1000 s.

⁴² Srov. Tamtéž.

⁴³ Srov. *Františkánské prameny I*. Řím: Křesťanská akademie – Velehrad, 1982, 979 s.

Františkánské prameny II. máme z roku 1994 od Katolického nakladatelství Cor Jesu z Českého Těšína.⁴⁴ Nicméně chystá se nový překlad a vydání.⁴⁵ Dále máme k užívání od nakladatelství Tomáš Ježek – Ottobre 12 tři knihy, které redigoval Jiří Bonaventura Štivar. Jedná se o *Spisy sv. Františka a sv. Kláry* z roku 2001,⁴⁶ tedy první část, druhá část je z roku 2004 a jsou to *Legends o svatém Františkovi z let 1226-1235*⁴⁷ a třetí svazek jsou *Legends o svatém Františkovi z let 1240-1253* z roku 2008.⁴⁸

Františkánská hagiografická literatura vznikla ve vrcholném období vzniku martyrologií a hagiografické literatury – spisy o životech světců a legendy. Tato literatura prošla specifickým vývojem, který byl následkem sebepojímání řádu.⁴⁹

Jacques Le Goff v úvodu své knihy o svatém Františkovi uvádí, že František je člověk, který ožívá ve svých spisech, propojuje se v něm prostora a vážnost, pokora a autorita, obyčejnost s výjimečností, důvěrnost i odtažitost.⁵⁰ Nemohu nesouhlasit. Františkánské texty oslovují a inspirují mnoho lidí po celém světě. Svatý František se stal symbolem plné odevzdanosti Bohu, chudoby a přijetí druhého člověka, takových hodnot, které jsou v dnešním světě velmi potřebné a aktuální i po několika stech letech.

František psal, protože vnímal potřebu života. Jedná se o zkušenosti člověka, který hledá Boha a následuje Krista. Můžeme tak snad říci, že spisy jsou pokračování jeho modlitby a plod vztahu s Bohem, ke kterému vyzývá i ostatní bratry.⁵¹

Teologickou a spirituální produkci dané doby představovala monastická provenience, zejména cisterciáci, kteří byli soustředěni kolem univerzit. Texty svatého Františka nás oproti tomu zaujímají svou prostotou a hloubkou, která je vyjádřena i ve

⁴⁴ Srov. *Františkánské prameny II.* Český Těšín: Katolické nakladatelství Cor Jesu, 1994, 383 s.

⁴⁵ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav, ed. *Františkánské prameny*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 5-6.

⁴⁶ Srov. ŠTIVAR, Jiří, Bonaventura, ed. *Františkánské prameny. Spisy sv. Františka a sv. Kláry*. 1. vyd. Velehrad: Ottobre 12, 2001, 214 s.

⁴⁷ Srov. ŠTIVAR, Bonaventura J., ed. *Františkánské prameny. Legends o svatém Františkovi z let 1226-1235*. 1. vyd. Velehrad: Ottobre 12, 2003, 343 s.

⁴⁸ Srov. ŠTIVAR, Bonaventura J., ed. *Františkánské prameny. Legends o svatém Františkovi z let 1240-1253*. 1. vyd. Velehrad: Ottobre 12, 2008, 365 s.

⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 18.

⁵⁰ Srov. LE GOFF, Jacques. *Svatý František z Assisi*. Kulturní historie. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 9.

⁵¹ Srov. Tamtéž, s. 26.

stylu. Františkovy texty neobsahují komplikované logické úvahy, ale spíše jednoduché, naléhavé a přesvědčivé návrhy. Místo obrazů zde nalezneme mnoho přídavných jmen, je zde bohatý latinský slovník, syntax není příliš obratný. V některých textech je patrný styl zapisovatele, to ale nic nemění na celkovém vyznění ducha svatého Františka.⁵²

Ve spisech nalezneme různé literární druhy a nachází se v nich také mnoho biblických citací, zejména novozákonních, Františkovy výroky spolu s biblickými odkazy tvoří homogenní celek.⁵³ Shledáváme tedy, že svatý František byl znalec Písma svatého, zejména ale Nového zákona, a ze Starého zákona žalmů.⁵⁴

Nyní bych ráda zmínila, co Františkánské prameny obsahují, držet se budu zejména výše zmíněného druhého vydání:

Slova našeho svatého otce Františka, texty, jejichž autorem je sám svatý František jsou: *Řehole a povzbuzení – Nepotvrzená řehole* (1221), *Potvrzená řehole* (1223), *Odkaz* (1226), *Malý odkaz* (1226), *Pravidla pro život bratří v poustevnách z let 1217, 1221 a Spisy adresované Kláře z Assisi*.

Další část Františkových textů jsou *Listy*: *List všem věrným křesťanům*, *List všem duchovním o úctě k tělu Páně*, *List vládčům lidu*, *List generální kapitule*, *List ministrov* *Menších bratří*, *List všem kustodům Menších bratří* a *List všem kvardiánům Menších bratří*. V Pramenech nalézáme také soukromé listy: *List bratru Lvovi*, *List bratru Antonínovi* a *List paní Jakubě*.

Třetí části jsou pak *Chvály a modlitby*, které v této práci nepostihuji, proto se jim nebudu podrobněji věnovat.

Dále Františkánské prameny obsahují životopisné texty, z nichž jsem pro tuto práci také čerpala. Životopisci jsou Tomáš z Celana a sv. Bonaventura z Bagnoregia.

⁵² Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 26-27.

⁵³ Srov. Tamtéž, s. 28-32.

⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 32.

Dalšími jeho životopisci jsou někteří Františkovi bratři a následovníci a další. Františkánské prameny dále obsahují texty dalších autorů jako jsou chvalozpěvy Jacopone da Todi, Strom Ježíšova ukřižovaného života, část Božské komedie či kroniku Menších bratří. Posledními částmi jsou *Kroniky a jiná svědectví* a *Dodatky*.

1.7. Představení analyzovaných textů

V této kapitole uvedu a představím texty, které budu. Jedná se o texty, u nichž je autorství přiřazeno svatému Františkovi z Assisi, z důvodů rozsahu a náročnosti vyjímám texty Františkových chval a modliteb. Zdrojem pro tuto část mi byly zejména samotné Františkánské prameny a jednotlivé úvody k textům.

1.7.1. Řehole a povzbuzení

V první části představování analyzovaných františkánských textů nejprve představím texty Řehole a povzbuzení.

Nepotvrzená řehole

Řehole z roku 1209/1210, kterou svatý František předložil k ústnímu schválení papeži Inocenci III., se zcela nedochovala, zmínku o ní najdeme v *Odkaze*. Úvod a první kapitola původní řehole se dochovala, byla doplňována a rozšiřována kvůli potřebě a z důvodu rostoucího počtu bratří. Roku 1221 byla vypracována tato druhá nepotvrzená řehole a generální kapitulou schválena. Jiný zdroj⁵⁵ uvádí, že tato řehole nebyla svatodušní kapitulou nepřijata pro její délku 23 kapitol, množství citací a náročnost. Tato řehole je nejvěrnějším Františkovým odkazem řehole. Je v ní znatelný Františkův duch a jeho myšlenky ještě před různými příkořími. Duchovně platí tato řehole dodnes. Oficiální schvalovací bula je ale snesena až na další řeholi.⁵⁶

⁵⁵ Srov. Tamtéž, s. 21-22.

⁵⁶ Srov. FRANTIŠEK Z ASSISI. *Františkánské prameny* (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 9.

Potvrzená řehole

Všechny tři řehole tvoří jedno pravidlo života řádu. Tato třetí řehole mající 12 kapitol byla schválena a potvrzena bulou *Solet annuere* papeže Hornoria III, vznikla 11. června 1223 nebo 29. listopadu 1223.⁵⁷

Řehole byla vytvořena z potřeb po mírnějším či přísnějším výkladu řehole, bylo potřeba text upevnit. Svatý František zanechává řeholi a odkazuje k ní v závěru svého Odkazu. Tuto řeholi sestavili tři autoři. Zasazoval se o ní také kardinál Hugolini.⁵⁸

Odkaz

Vznikl v září v roce 1226. Jedná se o poslední slova svatého Františka, kdy povzbuzuje bratry k dodržování řehole.⁵⁹

Malý odkaz

Malý odkaz vznikl v té době, když František myslel, že už nastává jeho poslední hodina, měl chrlení krve. Rychle tedy nadiktoval poslední vůli bratru Benediktovi z Prato. Vznikla v Sieně v dubnu či květnu roku 1226. Je stručnější a méně příznačný než Velký odkaz.⁶⁰

Pravidla pro život bratří v poustevnách z let 1217, 1221

Tato pravidla ukazují nejstarší dobu života svatého Františka a jeho bratrů, kdy vedli kontemplativní život v poustevnách. Ukazují, že tento život je nedílnou součástí františkánství.⁶¹

⁵⁷ Srov. Tamtéž.; srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 22.

⁵⁸ Srov. FRANTIŠEK Z ASSISI. *Františkánské prameny* (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2001, s. 26.

⁵⁹ Srov. Tamtéž.

⁶⁰ Srov. Tamtéž, s. 35.

⁶¹ Srov. Tamtéž, s. 36.

Spisy adresované Kláře z Assisi

Ze spisů, které svatý František adresoval svaté Kláře, se dochovaly dva úryvky, které Klára zařadila do své řehole, do IV. kapitoly. Tato řehole byla schválena roku 1253. První úryvek se týká příslibu zvláštní péče a druhý, z roku 1226 je výzva k následování života a chudoby Ježíše Krista.⁶²

Napomenutí

Tyto texty mají své začátky snad roku 1216. V plném znění se *Napomenutí* jmenují „Slova svatého napomenutí našeho ctihodného Otce svatého Františka“. Byla vzata z městské knihovny v Assisi. Význam tkví v charakteristických rysech Františkových kázání. Jedná se asi o výtahy či témata k povzbuzení, která pronesl svatý František během dlouhé doby. Témata byla asi zaznamenána hned po proslovení. Jsou dobře strukturovaná a formulovaná. František v nich vykresluje ideální obraz křesťana. Někdy se sled témat zdá být zmatený. Nejprve, po č. 12, se jedná o různorodá témata. Další se týkají evangelních a františkánských blahoslavenství. Můžeme zde sledovat Františkovy myšlenky, staré i nové. Některé se asi vztahují k neschválené řeholi, připomínají ji a komentují.

Č. 5 je náčrt písně o radost, č. 6 reaguje na zprávu o umučení pěti bratrů v Maroku (1220). Č. 26 je příbuzné *Odkazu* (viz část 3.), č. 27 je báseň s liturgickými a patristickými vlivy.⁶³

V *Napomenutích* se setkáváme s výslovným komentářem biblických textů.⁶⁴

1.7.2. Listy

V druhé části představování analyzovaných textů se budu věnovat Františkovým listům.

⁶² Srov. Tamtéž, s. 37.

⁶³ Srov. Tamtéž, s. 37-38.

⁶⁴ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 32.

List všem věrným křesťanům

Tento list je v Pramenech ve dvou verzích. Druhá verze vznikla roku 1221 a jedná se o duchovní pravidla budoucího třetího řádu.⁶⁵

List všem duchovním o úctě k tělu Páně

Opis tohoto spisu je zachován v misále benediktinského opatství Subiaco, který byl napsaný před rokem 1238. Díky tomu vidíme, jak moc byl ceněný i mimo františkánský řád. V tomto spise, jako jediném, František říká, že je jáhen.⁶⁶

List vládcům lidu

Tento list pochází z posledního roku svatého Františka. Ukazuje odvahu Chudičského ve věci spásy duší a cti Boží.⁶⁷

List generální kapitule

Podle nejstarších rukopisů tento list poslal svatý František bratřím na kapitulu, když byl nemocný. Není jisté, jestli byl list napsán v letech 1222-1223 nebo zda jej František nadiktoval na konci svého života v roce 1226 pro nějakou kapitulu, kterou pořádal vikář Eliáš. V části, která je myšlenkově podobná *Odkazu*, zachoval zapisovatel Františkův slavnostní básnický sloh. Tento list nám také ukazuje nové pohledy na zbožnost svatého Františka, na jeho vztah k bratrům a organizaci řádu, která se rozvíjela. Končí *Modlitbou Menšího bratra*.⁶⁸

List ministroví Menších bratří

V první části tohoto listu se dozvídáme, jaký byl způsob prožívání řeholního ideálu ve světě, který byl nový. Druhá část je o pravomoci generálních kapitul. Pozdější

⁶⁵ Srov. FRANTIŠEK Z ASSISI. *Františkánské prameny* (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, s. 51.

⁶⁶ Srov. Tamtéž, s. 57.

⁶⁷ Srov. Tamtéž, s. 59.

⁶⁸ Srov. Tamtéž, s. 59.

rukopisy mají sice v nadpise „generálnímu ministrovi“, pravděpodobně se ale nejedná o bratra Eliáše.⁶⁹

List všem kustodům Menších bratří

Tento list je svým obsahem podobný *Listu všem duchovním* a *Odkazu* a oba tyto listy vznikly pravděpodobně na konci života svatého Františka.⁷⁰

List všem kvardiánům Menších bratří

Patrně se jedná o doprovodný list *Listu všem kustodům* a *Listu vládcům lidu*.⁷¹

Soukromé listy – List bratru Lvovi, List bratru Antonínovi, List paní Jakubě

List bratru Lvovi se zachoval v originále.⁷²

⁶⁹ Srov. Tamtéž, s. 65.

⁷⁰ Srov. Tamtéž, s. 67.

⁷¹ Srov. Tamtéž, s. 68.

⁷² Srov. Tamtéž, s. 69.

2. TEOLOGICKO-ANTROPOLOGICKÁ ANALÝZA FRANTIŠKÁNSKÝCH PRAMENŮ

Nejprve si představíme jednotlivá teologicko-antropologická témata, se kterými v této práci pracuji a která v jednotlivých Františkových textech analyzuji. Pod pojmem teologicko-antropologická témata je míněno pojetí člověka jako člověka stvořeného, hříšného, vykoupeného a uvedeného do slávy. Tyto kategorie jsou rozčleněny do níže uvedených témat, přičemž každé téma vlastní samostatnou kapitolu.

Budu zkoumat, jak svatý František tato témata pojímá. Co o nich říká, kde v analyzovaných textech o těchto tématech píše, jak často a jakým způsobem. Na základě četby jednotlivá témata rozčlením podle tematických důrazů či výpovědí. Tyto texty a tematické důrazy podrobněji rozeberu, zhodnotím, co o tématu říká, o co se opírají atd. Analýzu vybraných františkánských textů doplním o komparaci témat z vybraných zdrojů, zejména s Katechismem katolické církve. Na konci provedu souhrn toho, co jsem se o daném tématu v analyzovaných textech dozvěděla.

2.1. Stvořenost člověka

V následující části se budu tomu, jak vybrané části františkánských pramenů tematizují stvořenost člověka. Chci ukázat, že stvořenost člověka je dle vybraných františkánských textů sdílení Boží dobroty, sebedarování Boží, stvořeností je člověk předurčen k věčnému životu. Člověk je stvořen skrze Syna v Duchu svatém, ve stvoření Bůh člověku sdílí stejnou lásku jako ve vtělení. Člověk je Bohem ve své podstatě stvořen jako dobrý, protože jeho stvořitel je Dobro. I přesto, že se člověk ve světě setkává s hříchem je stále povoláván k věčnému Dobru. Tyto výpovědi, které jsem shledala jako vystihující význam otázky stvořenosti člověka v analyzovaných františkánských textech budu níže ukazovat a argumentovat na vybraných úryvcích z analyzovaných textů.

František v *Nepotvrzené řeholi* hovoří o tom, že pokud je nějaký bratr nemocný, má děkovat za vše Stvořiteli a má si přát být takový, jakým ho chce Bůh, ať už zdravého

nebo nemocného, všechny Bůh předurčil k věčnému životu.⁷³ V následující části vidíme, že člověk je stvořen k tomu, aby byl věčně s Bohem a člověk má toužit a snažit se být takový, jakým ho Bůh chce mít. Tak, jak nás Bůh stvořil, tak nás chce volat do věčnosti.

Ve Výzvě k navracení všeho Bohu, která je na konci XVII. kapitoly *Nepotvrzené řehole* František ukazuje, že Bůh je dobrý v sobě samém, ve stvoření a v každém lidském díle. Vyzývá nás, abychom Bohu navraceli všechno, co jsme dostali.⁷⁴

V *Nepotvrzené řeholi* čteme, že Bůh nás stvořil skrze Syna v Duchu svatém, stvořil nás ke svému obrazu a my za to Bohu děkujeme a také za to, že nás chtěl vykoupit Kristovou smrtí.⁷⁵ S tím souzní výrok z *Katechismu katolické církve*: „Jen člověk ze všech viditelných tvorů je „schopen poznávat a milovat svého Stvořitele“; „je jediným tvorem, kterého Bůh chtěl pro něho samého“, jen člověk je povolán, aby sdílel poznáním a láskou Boží život, k němuž byl stvořen a který je hlavním důvodem jeho důstojnosti.“⁷⁶ Bůh nás tedy stvořil ke svému obrazu a my mu máme děkovat a chválit ho za to. Stvořil nás skrze Syna v Duchu svatém. Naše stvořenost vychází z trojičních vztahů.

V *Nepotvrzené řeholi* je dále tento výrok: „A my ti děkujeme, že jako jsi nás stvořil skrze svého Syna, tak jsi také chtěl opravdovou a svatou láskou, kterou jsi nás miloval, aby on se narodil jako pravý Bůh a pravý člověk...“⁷⁷ Výrok, že svět vzniká z tvůrčí činnosti Boha Otce, který projevuje svou lásku tím, že miluje a také se nechá milovat, s výrokem *Nepotvrzené řehole* koresponduje.⁷⁸ Stvoření je dar Boží lásky a povolání k lásce vůči Bohu.⁷⁹ Podobně tak výrok, že celý svět má stejného původce jako Boží lid. Vláda jediného Stvořitele má univerzální rozsah. Bůh má svrchovanou moc,

⁷³ Srov. NpŘ 10, 34-35.

⁷⁴ Srov. *Chvalte a dobrořečte. Modlitby sv. Františka. Výzva k navracení všeho Bohu*. 800 OFM 1209 – 2009, s. 36.

⁷⁵ Srov. NpŘ 23, 63-66.

⁷⁶ KKC, 356; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 101.

⁷⁷ NpŘ 23, 64.

⁷⁸ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 31.

⁷⁹ Srov. Tamtéž, s. 36.

která je projevem Slova lásky volajícího k životu.⁸⁰ Stejnou lásku, jakou Bůh vynaložil pro svého Syna vynakládá také pro stvoření nás, lidi.

František ve *Spisech adresovaných Kláře z Assisi* hovoří o tom, že člověk má uvažovat o tom, k jaké důstojnosti ho Bůh povznesl, stvořil ho podle obrazu svého Syna a podle ducha ho stvořil k vlastní podobě, viz srov. Gn 1,26. Všichni tvorové ho poznávají a poslouchají, ale člověk ho ukřižoval a potěšením v hříchu ho stále křižuje.⁸¹ *Katechismus katolické církve* nám k tomu říká: „Člověk je vrcholem díla stvoření. Inspirované vyprávění to vyjadřuje tím, že jasně rozlišuje stvoření člověka od stvoření ostatních tvorů.“⁸² Opět vidíme, že nás Bůh stvořil ke svému obrazu, tak drahý mu člověk je, přesto ho člověk ukřižoval a je hříšný.

V *Listu generální kapitule* František žasne nad eucharistií a říká, jaká je to pokorná vznešenost, že se Bůh tak ponizuje a pro naši spásu se ukrývá pod způsobou chleba.⁸³ Bůh chce člověka spasit, je to jeho záměr a tento záměr je v člověku zakořeněn od jeho stvoření. Jako posilu na cestě ke spáse nám dává sám sebe v eucharistii, sebedaruje se.

Závěrem k této kapitole tedy můžeme říci, že stvoření je pro Františka jedno ze zásadních témat. Věnuje se mu i s ohledem na stvořenost člověka. Stvořenost člověka je závislá na Bohu Stvořiteli, který je dobrý a všemohoucí. Bůh je náš počátek i konec, jsme určeni k věčnému životu. Máme se snažit přibližovat k tomu, jaké nás Bůh chce mít, takové nás chce povolávat k sobě na věčnost. Stvoření jsme skrze Syna v Duchu svatém, Bůh nám sdílí lásku stejnou jako ve vtělení. Jsme stvoření k obrazu Božímu (k tomu ale více v jedné z následujících kapitol). Máme být Bohu vděční, děkovat mu a chválit ho. Podporováním hříchu, neřestí a žádostivostí se připravujeme o duchovní moudrost, která je stejně tak vlastní Bohu. Nejen, že nás Bůh stvořil, ale stále vstupuje do našeho života, ať už v podobě Písma či eucharistie.

⁸⁰ Srov. Tamtéž, s. 30-31.

⁸¹ Srov. Spisy KA 5, 153-154.

⁸² KKC, 343; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 99.

⁸³ Srov. LGK 2, 221.

Zjistila jsem, že nejvíce se o stvořenosti lidské osoby píše v *Nepotvrzené řeholi*, dále pak ve *Spisech adresovaných Kláře z Assisi* a *Listu generální kapitule*.

2.2. Určení lidské osoby v trojiční lásce

V další části se budu zabývat tématem trojiční lásky, v níž je lidská osoba určena. Mým cílem je ukázat, že ve vybraných františkánských textech je zřejmé, že trojiční vztahy nám mají být vzorem, je to dokonalé sdílení lásky. Bůh sdílí tuto lásku dále na člověka, není jen sebesdílenou láskou sám pro sebe. V trojiční lásce je lidská existence určena, díky ní vzniká a díky ní má účast na věčném životě a na Božím synovství. Bůh uzavřel s člověkem smlouvu, kterou se zavázal, že člověka nenechá napospas tomuto světu a že s ním počítá v plánu spásy. Níže předkládám argumentaci, které vidím jako vystihující téma určení lidské osoby v trojiční lásce ve vybraných františkánských textech.

Středověká teologie je inspirována trinitárním pojetím obrazu, které rozvíjel svatý Augustin. Svatý Tomáš Akvinský pak hovoří o „stopě“, která je ve všech tvorech, „podobnosti“, ta je v duchovních tvorech a „obrazu, který se vyskytuje v řádu milosti, který zapojuje člověka do vnitrotrinitárních vztahů, a tak ke kontemplaci Boha a ke smlouvě. Obraz se uskutečňuje v dějinách, dokonalý bude ale až na věčnosti.⁸⁴

František v *Nepotvrzené řeholi* mluví o tom, že bratři mají hlásat Boží slovo, že lidé mají uvěřit ve „všemohoucího Boha, Otce, Syna a Ducha svatého, Stvořitele všech věcí, Syna Vykupitele a Spasitele“ a že se mají dát pokřtít. Protože podle Mt 10,31, kdo se přizná k Ježíši před lidmi, k tomu se i Ježíš přizná před Otcem. A v Lk 9,26, kdo se bude za Ježíše stydět, za toho se bude Syn člověka také před Otcem stydět.⁸⁵ Další zdroj nám k tomu doplňuje, že Svatý František nemluví o vzájemných vztazích v imanentní Trojici, o vycházení Ducha z Otce a ze Syna. Není zde evidentní ani jednotící role Ducha svatého v církvi a eschatologie zaměřená na život věčný a vzkříšení mrtvých. I přesto ale

⁸⁴ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 670.

⁸⁵ Srov. NpŘ 16, 43-44.

můžeme říci, že je zde propojení mezi následováním Krista a působením Ducha svatého.⁸⁶ V následujícím úryvku vidíme, že vztah Boha k člověku je milující, ale také spravedlivý. František o Bohu hovoří jako o Bohu trojičním, hovoří tedy o Otci, Synu a Duchu svatém.

Ze slov svatého Františka je patrný pohled, že srdce člověka je místem přebývání celé Trojice (NpŘ 22), tedy i přebývání Ducha svatého, což je ve shodě s Písmem svatým.⁸⁷ V 22. kapitole *Nepotvrzené řehole* hovoří o tom, že máme mít v nenávisti své tělo s jeho neřestmi a hříchy, protože to nás může připravit o lásku Ježíše Krista i o věčný život.⁸⁸ Dále pak, že se bratři mají mít na pozoru, aby pro nějakou výhodu nebo pomoc neztratili svého ducha a srdce a neodvrátili se od Pána. „Jménem lásky, kterou je Bůh“ mají odstátnit překážky a nedbat na obtíže, aby s čistým srdcem a ryzí myslí sloužili Bohu, milovali ho a ctili ho, protože on si to žádá.⁸⁹ Bůh je sice milující, ale kvůli hříchu někdy v tomto vztahu vzniká překážka, František v tomto úryvku hovoří zejména o čistotě těla a o ztrátě ducha.

V *Nepotvrzené řeholi* dále František praví, že bratři v sobě mají připravovat příbytek Bohu, Pánu, Všemohoucímu, Otci, Synu a Duchu svatému, aby mohli uniknout tomu, co se bude dít a mohli stanout před Synem člověka.⁹⁰ Plné odevzdání Boží lásce musí předcházet odpovídající život, stanutí před Synem člověka vyžaduje připravený příbytek, tedy čistotu, „bezhříšnost“ ducha a těla.

Ve stejné kapitole je dále řečeno, že bratři mají zachovávat „slova, život, učení a svaté evangelium toho, který se snížil, aby za nás prosil svého Otce a zjevil nám jeho jména.“⁹¹ Zde svatý František hovoří o tom, že se Bůh snížil a zjevil nám svá jména. Boží láska je natolik velká, že nechce být sama pro sebe, ale dává se člověku. Proto má člověk zachovávat evangelium.

⁸⁶ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 48.

⁸⁷ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 49.

⁸⁸ Srov. NpŘ 22, 57.

⁸⁹ NpŘ 22, 60.

⁹⁰ Srov. NpŘ 22, 61.

⁹¹ NpŘ 22, 62.

Následující kapitola *Nepotvrzené řehole* nám říká, že „Nic jiného tedy nežádejme, nic jiného si nepřejme, v ničem jiném nenacházejme zalíbení a potěšení než ve svém Stvořiteli, Vykupiteli a Spasiteli, jediném pravém Bohu, který je plností dobra, ... viz Lk 18,19.“⁹² Z uvedeného vyplývá, že Bůh miluje nás, i my máme milovat Jeho, tuto lásku dávat na první místo.

Františkovo vyjadřování Trojici můžeme podepřít následující citací: „František, když hovoří o Otci a Synu, obvykle nezapomíná zmiňovat zároveň i Ducha. Jestliže tak nyní zdánlivě nečiní, a přitom jásavě hovoří o radosti, pak tato radost z Otce a Ženicha v nebi ukazuje na toho, který umí zaplavit naše srdce tou radostí, jež je předzvěstí a předchutí definitivního oslavení. Duch svatý je nejen zdrojem františkánské radosti, on je i věčnou radostí Otce a Syna.“⁹³

V *Nepotvrzené řeholi* je psáno: „... všude, na každém místě, v každou hodinu a v každou dobu, denně a ustavičně věřme v něho upřímně a pokorně, uchovávejme ho a dobrořečme mu, slavme a vyvyšujeme ho, velebme a děkujeme jemu, nejvyššímu a nejvznešenějšímu, věčnému Bohu, Trojímu a Jedinému, Otci, Synu a Duchu svatému, Stvořiteli všech věcí, Vykupiteli všech, kteří v něho věří a doufají a milují ho, který je bez počátku a konce, ...“⁹⁴ Opět se dozvídáme, že máme milovat Boha, máme ho oslavovat.

List generální kapitule František píše k tématu toto: „Nic ze sebe si proto neoponechávejte pro sebe, aby vás celé přijal, když se vám celý podává.“⁹⁵ Zde je základní logika eucharistického trinitárního sebedarování Syna. Do tohoto sebedarování jsme povoláni vstupovat.⁹⁶

V *Potvrzené řeholi* František vybízí bratry k tomu, aby stále měli ve svém srdci Trojici a aby byli pozorní k darům, milostem a charismatům, kterými Duch Páně směřuje

⁹² NpŘ 23, 70.

⁹³ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Dar Otce i Syna. Základy systematické pneumatologie*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1999, s. 103-105.

⁹⁴ NpŘ 23, 71.

⁹⁵ LGK 2, 221.

⁹⁶ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad, Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 410.

duši ke svatosti.⁹⁷ V *Potvrzené řeholi* stojí, že kdo nemá vzdělání, nemá se snažit ho získat, ale má toužit po duchu Páně, který by v nich svatě působil, aby se k němu s čistým srdcem modlili, byli pokorní a trpěliví.⁹⁸ „Posledním cílem veškeré božské ekonomie je, aby tvorové vstoupili do dokonalé jednoty s Nejsvětější Trojicí. Ale už nyní jsme povoláni k tomu, aby v nás Nejsvětější Trojice přebývala.“ Toto k tomu dodává a souzní *Katechismus katolické církve*.⁹⁹

V textech *Potvrzené řehole* i *Nepotvrzené řehole* se setkáváme s tím, že František pojímá Bázeň Boží ve vztahu k Bohu Otci, Boží moudrost k Synu a láska, která vytváří společenství svatých a která je podobná trojjedinému Bohu náleží Duchu svatému. „František velmi dobře věděl, že každé Boží dílo navenek působí všechny osoby Trojice společně. Proto zmiňuje celou Trojici, nicméně v tomto kontextu rovněž naznačuje, které z osob Trojice máme toto vnitřní posvěcující působení přivlastňovat: je to jednoznačně osoba Ducha svatého. Konec konců touha po něčem a láska jsou přece příbuzné. Duch Páně v nás touží nebo působí tuto touhu po bázni, moudrosti a lásce.“¹⁰⁰ Následující odstavec nám podpírá Františkovo pojetí Trojice, jejíž osoby pracují společně. Podobně tak následující výrok: Pro Františka jsou Kristova slova také slova Ducha svatého (1Lvěř 19-21; 2Lvěř 3). Písmo chápe jako inspirované Duchem svatým, který má oživující moc. Písmo je potřeba uchovat svatou činností. Křesťané mají rodit Krista (1Lvěř 10).¹⁰¹

V *Odkaze* František hovoří o tom, že kdo zachovává řeholi, ať je v nebi naplněn požehnáním Otce a na zemi Syna s Duchem Utěшитelem, všemi nebeskými zástupy a svatými.¹⁰² Zachovávání řehole dopomáhá k tomu, aby Boží láska a lidská láska byla skutečně zcela naplněna.

Ve *Spisech adresovaných Kláře z Assisi* je uvedeno, že Blahoslavený je služebník, který ukládá dobro, které mu Bůh prokazuje, jako poklad v nebi, ale nechlubí se s ním.

⁹⁷ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 53.

⁹⁸ Srov. PŘ 10, 104.

⁹⁹ KKC, 260; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 80.

¹⁰⁰ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Dar Otce i Syna. Základy systematické pneumatologie*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1999, s. 101.

¹⁰¹ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 66.

¹⁰² Srov. Odk 131.

Bůh sám tyto skutky zjeví, jak bude chtít. Blahoslavený je také ten služebník, který ukrývá tajemství Boha ve svém srdci.¹⁰³ Bůh dává člověku dobro a svou lásku, člověk by se jimi ale neměl marnivě chlubit.

V druhé verzi *Listu věrným křesťanům* je řečeno, že vůlí Otce bylo, aby jeho Syn, kterého nám dal, přinesl sebe sama jako oběť za naše hříchy, chce, aby všichni byli skrze něho spaseni a přijímali ho čistým srdcem a svatým tělem.¹⁰⁴ Tento výrok můžeme doplnit a podepřít následující parafrází: Duchovní život znamená nechat ze sebe v chudobě učinit dar, stejně jako Bůh je dar v Duchu svatém. Nejdokonalejším sebedarováním je sebedarování Ježíše na kříži. Základní pravidlo zbožštění je následování tohoto vzoru Ježíše Krista, přičemž jeho silou je Duch svatý.¹⁰⁵ V Listu generální kapitule František píše o tom, že Boží láska šla tak daleko, že Otec dal svého Syna za oběť, aby vykoupil naše hříchy. *List generální kapitule* k tomu doplňuje následující: „A jako vám dal Bůh, váš Pán, proto toto tajemství poctu naše všechny, tak i vy jej milujte, ctěte a oslavujte víc než všichni ostatní...“¹⁰⁶ Zde opět vidíme radu, že máme Boha ctít a oslavovat.

Předchozí argumentaci můžeme doplnit výrokiem Mezinárodní teologické komise, který říká: „... Tuto výsadu jim udělil Stvořitel, jenž dovoluje, aby se tvor stvořený k jeho obrazu podílel na jeho díle, na jeho záměru lásky a spásy, ba dokonce i na jeho panování nad kosmem.“¹⁰⁷

Závěrem k této části mohu konstatovat, že vybrané františkánské texty zdůrazňují, že člověk je stvořen v trojiční lásce. Boží láska je milující a spravedlivá. Hříchem, nečistotou těla ztrácíme ducha. Máme mít připravený příbytek, aby k nám mohl Bůh vstoupit. Hříchem člověk vztah lásky Boha k člověku narušuje. Trojjediný Bůh se snižuje k člověku, dává mu svou lásku, kterou nechce mít jen sám v sobě, ale chce ji předat někomu dalšímu. Trojice je pro člověka vzorem v lásce. Boha máme milovat a oslavovat.

¹⁰³ Srov. Spisy KA 28, 178.

¹⁰⁴ Srov. LVěrk2 1, 184.

¹⁰⁵ Srov. POSPÍŠIL, Ctírad Václav. *Dar Otce i Syna. Základy systematické pneumatologie*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1999, s. 103-104.

¹⁰⁶ LGK 2, 220.

¹⁰⁷ MTK. *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 38

Dobry a láskou se ale nemáme marnivě chlubit. Boží láska také je, že Bůh Otec dal svého Syna jako oběť za naše hříchy.

O určení lidské osoby v trojiční lásce se nejvíce píše v *Nepotvrzené řeholi* i *Potvrzené řeholi*, dále v *Odkaze*, *Spisech adresovaných Kláře z Assisi*, v *Listu všem věrným křesťanům* a *Listu generální kapitule*.

2.3. Pojetí člověka jako obrazu Božího

V této části budu uvažovat o tématu pojetí člověka jako obrazu Božího, budu se zaměřovat a ukazovat zejména to, že vybrané františkánské texty dokládají, že Bůh stvořil člověka tak, aby byl jeho obrazem. Člověk je ze své podstaty stvořen tak, že je Bohu podobný, je dobrý, této podobě se ale díky hříchu vzdaluje, proto by se měl snažit žít takový život, aby byl Bohu co nejvíce podobný a vyvarovával se hříchů a nečestí. Člověk je Bohu velmi drahocenný, je to Boží dítě, člověk ale si často tuto Boží dobrotu a lásku svým nečistým způsobem života neuvědomuje. Níže uvádím části františkánských spisů, které považuji za relevantní k argumentaci pro téma pojetí člověka jako obrazu Božího ve vybraných františkánských textech.

Patristická a středověká antropologie se v některých aspektech vzdálila, v některých rozvinula antropologii biblickou. Někteří představitelé nepřilnuli k biblickému pojetí, jež ztotožňuje Boží obraz a celou lidskou bytost. Biblické rozvinutí spočívá v rozlišení pojmů obraz a podoba.¹⁰⁸ V současnosti se můžeme odvolat na encykliku *Gaudium et spes*, kdy koncil zastává názor, že Boží obraz spočívá v zaměření člověka k Bohu, což je základ lidské důstojnosti a lidských práv.¹⁰⁹ Tvrzení můžeme podepřít výrokem Mezinárodní teologické komise, že současní katolíci i protestanští teologové jsou zajedno v tom, že Boží obraz v člověku nemůže být hříchem zničen, pouze zkreslen či deformován.¹¹⁰

¹⁰⁸ Srov. Tamtéž, s. 16.

¹⁰⁹ Srov. Tamtéž, s. 20.

¹¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 33.

Nepotvrzená řehole uvádí, že Bůh nás stvořil skrze Syna v Duchu svatém, stvořil nás ke svému obrazu a my za to Bohu děkujeme a také za to, že nás chtěl vykoupit Kristovou smrtí.¹¹¹ Bůh nás stvořil skrze Syna v Duchu svatém, stvořil nás k obrazu svému. Za to mu máme děkovat a chválit ho a také za to, že Kristovou smrtí nás vykoupil.

Dále *Nepotvrzená řehole* hovoří o tom, že máme děkovat Bohu, že jako nás stvořil skrze svého Syna, tak také chtěl opravdovou a svatou láskou, kterou nás miloval, aby se Kristus narodil jako pravý Bůh a pravý člověk ze svaté Panny Marie a chtěl nás vykoupit jeho křížem a smrtí.¹¹² Bůh nás stvořil skrze svého Syna a chtěl, aby se nás Kristus jako pravý Bůh mohl vykoupit smrtí za naše hříchy.

Potvrzená řehole pokračuje výrokem, že Pán se pro nás stal chudým, proto i poutníci a cizinci sloužící Bohu mají s důvěrou chodit po almužně a nemají se za to stydět. Bratři se podle Františka mají Bohu připodobňovat i v chudobě a almužně, po vzoru Krista, který se pro člověka také stal chudým (srov. 2 Kor 8,9).¹¹³

Spisy adresované Kláře z Assisi k tématu vypovídají toto: „Uvažuj člověče, k jaké důstojnosti tě povznesl Pán Bůh, když tě podle těla stvořil k obrazu svého milovaného Syna a podle ducha utvořil k své vlastní podobě (srov. Gn 1,26).“¹¹⁴ Zde je explicitně řečeno, že člověk je stvořen k Božímu obrazu a Boží podobě. Výrok o člověku, který je stvořen k Božímu obrazu můžeme podepřít následujícím zdrojem z publikace o teologické antropologii: „Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl Božím obrazem, jako muže a ženu je stvořil“ (Gn 1,27). „I řekl Bůh: „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby“ (Gn 1,26). Bůh se projevuje prostřednictvím člověka, který je zjevením Boha ve světě.¹¹⁵ Vztah člověka a Stvořitele je shrnut pod pojmem „Boží obraz“. ¹¹⁶ *Katechismus katolické církve* k předchozím výrokům doplňuje to, že člověk zaujímá ve stvoření jedinečné místo „je „Božím obrazem“; ve své přirozenosti spojuje svět duchový a hmotný; je stvořen „jako muž a žena“; Bůh ho učinil

¹¹¹ Srov. NpŘ 23, 63-66.

¹¹² Srov. NpŘ 23, 64.

¹¹³ Srov. PŘ 6, 90.

¹¹⁴ Spisy KA 5, 153.

¹¹⁵ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 32.

¹¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 68.

svým přítelem.“¹¹⁷ Mezinárodní teologická komise říká, že dokonalým obrazem Božím je Kristus a člověk se mu má připodobňovat, aby se stával synem Otce v moci Ducha svatého.¹¹⁸

Katechismus katolické církve nám k tématu ještě doplňuje: „Všichni tvorové mají určitou podobnost s Bohem, obzvláště však člověk stvořený k Božímu obrazu a podobě. Všechné dokonalosti tvorů (jejich pravda, dobro, krása) zrcadlí tedy nekonečnou dokonalost Boha. Proto též můžeme mluvit o Bohu, vycházejíce z dokonalostí jeho tvorů, „neboť z velikosti a krásy tvorstva srovnáním lze poznat jejich Stvořitele.“¹¹⁹

A Mezinárodní teologická komise souhlasně potvrzuje, že: „Boží obraz představuje pro Bibli takřka definici člověka. Tajemství člověka nemůžeme správně porozumět odděleně od tajemství Boha.“¹²⁰

Spisy adresované Kláře z Assisi hovoří o tom, že tvorové mají sloužit svému Stvořiteli. Člověk se nemá čím chlubit, protože člověk Boha ukřižoval, i zlý duch toho ví více o nebeských věcech. S výjimkou mimořádné moudrosti od Pána. Kdyby byl člověk krásnější a bohatší než ostatní, dělal zázraky a vyháněl zlé duchy, to je proti jeho přirozenosti. Chlubit se člověk může svými slabostmi, když nese Kristův kříž.¹²¹ Člověk chce sloužit svému Stvořiteli, a ne zlému duchu. Krása a bohatství není lidská přirozenost, nenáleží to člověku. Domnívám se, že tato část je myšlena tak, že krása a bohatství je Boží přirozenost, se kterou člověk nemá nárok se rovnat, i přesto, že i v tomto mu podobný je. Ale jen Bohu náleží to nejlepší oslavování. Člověk se může chlubit jen se svými slabostmi, tedy něčím, co je negativní a co sice Bůh v podobě Ježíše Krista zakoušel, není to ale jeho charakter.

Dále *Spisy adresované Kláře z Assisi* hovoří, že bratři mají pozorovat dobrého Pastýře, který podstoupil utrpení a zachránil své ovce, ovce ho pak v utrpení následovaly.

¹¹⁷ KKC, 355; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 101.

¹¹⁸ Srov. MTK. *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 15.

¹¹⁹ KKC, 41; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 29.

¹²⁰ MTK. *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 13.

¹²¹ Srov. *Spisy KA 5*, 154.

Hanbou by bylo o těchto činech jen vypravovat.¹²² Bůh je trpělivý a ve slabosti a utrpení ho máme následovat.

Spisy adresované Kláře z Assisi také nabádají, že Božímu služebníku nesmí být nic protivného kromě hříchu, nemá se hněvat na někoho, kdo zhřešil. Takový člověk žije opravdu bez vlastnictví.¹²³ Zde je odkaz na chudobu, tentokrát ve spojení s hříchem. Kdo nezazlívá druhému hřích, nenese tíhu hněvu.

Obě verze *Listů věrným křesťanům* nám k tématu říkají, že nevěstami jsme pokud se věrná duše pomocí Ducha svatého sjednocuje s Kristem, bratry, když konáme vůli Otce, matkami, když nosíme v srdci a těle božskou lásku a čisté svědomí.¹²⁴ Připodobňovat Bohu se můžeme snahou o to, abychom získali tyto role – nevěsty a bratry.

List věrným křesťanům nám ukazuje, že ti, kdo nechtějí konat pokání, dopouštějí se neřestí a hříchů, žijí podle žádostivosti a nedodržují to, co slíbili, nemají duchovní moudrost, protože v sobě nemají Božího Syna, který je pravá moudrost Otce, dělají zlé věci a vědomě ničí své duše.¹²⁵ Zde se píše o tom, že hřích a přítomnost Božího Syna v člověku není slučitelná. Bůh je Dobro samo o sobě, proto není možné, aby se slučoval s něčím zlým. Domnívám se ale, že trvale je v člověku dobro přítomno, protože je to jeho podstata. Jsme stvořeni Bohem, který je dobrý, proto i my musíme být dobří. Hříšnost a neřesti tedy považuji za přechodový stav a domnívám se, že je to tak míněno i v této části.

V této části jsme se dozvěděli, že člověk je stvořen skrze Syna v Duchu svatém a díky vtělení a Kristově oběti je vykoupen. Máme se snažit připodobňovat Bohu, a to i v chudobě a almužně, protože i Ježíš se pro nás stal chudým. Dále je v této části jasně řečeno, že člověk je Božím obrazem. Hřích, neřesti a žádostivost nejsou vlastní duchovní moudrosti, která je v Bohu a o kterou bychom měli usilovat, krása a bohatství nejsou primárně lidské atributy, ale Boží, této moudrosti můžeme dosáhnout pokáním.

¹²² Srov. Spisy KA 6, 155.

¹²³ Spisy KA 11, 160.

¹²⁴ Srov. LVěrk 178/3; Srov. LVěrk2 9, 200.

¹²⁵ Srov. LVěrk2 11, 203.

O tématu pojetí lidské osoby jako obrazu Božího jsem se v analyzovaných františkánských textech dozvěděla zejména ze *Spisů adresovaných svaté Kláře z Assisi*, dále v *Nepotvrzené řeholi* a v *Potvrzené řeholi* či obou verzích *Listech všem věrným křesťanům*.

2.4. Jednota duše a těla

Ve čtvrté části se budu věnovat tématu jednoty duše a těla ve vybraných františkánských textech. Mým cílem je ukázat, že ve františkánském pojetí jsou duše a tělo částečně vnímány rozdílně, jsou to ale neoddělitelně spojené složky jednoho a každého člověka. Z pročítání textů jsem nabyla poznání, že svatý František vnímá tělo jako něco, co podléhá hříchům a neřestem a je potřeba si na to dávat pozor, aby tělo i duch došly spáse. Tělesnost je spojena s negativním vnímáním, kdežto duchovní život je ten správný. Péče o duši je důležitější než péče o tělo. Nicméně se domnívám, že i tělo má své pozitivní vlastnosti, protože bez těla by člověk nemohl konat dobré skutky a být Božím nástrojem. V následujících odstavcích uvádím argumentaci k těmto výpovědím.

Středověké učení o jednotě duše a těla můžeme postihnout ve třech momentech. Před učením svatého Tomáše Akvinského převládal názor, že duše se spojila s tělem pomocí zprostředkující formy. Svatý Tomáš Akvinský ale přišel s učením jednoty člověka, metafyzickým učením o uskutečnění (actus), možnosti (potentia), tvaru (forma) a látce (materia), které použil na nauku o lidské přirozenosti. Tělo je možnost (potentia) a duše uskutečnění (actus) člověka, která je v člověku přítomna jako tvar (forma). Tělo a duše jsou v rámci Tomášovy nauky dvě složky lidské přirozenosti, které se k sobě vztahují, určují člověka a jsou pro něj podstatná. Člověk je tedy metafyzicky i teologicky jedna skutečnost o dvou rozměrech. Středověká teologie prohlásila, že jednota duše a těla je podstatná a bezprostřední, uskutečňuje se v podstatě duše, nejen v jejím jednání.¹²⁶

Filozofický a gnostický dualismus klade tělo či hmotu do protikladu k duchu.¹²⁷ Ve filozofii nalézáme dva směry, které odporují křesťanské nauce. První je

¹²⁶ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 62-63.

¹²⁷ Srov. Tamtéž, s. 33.

materialismus, který považuje člověka za poslední článek vývoje hmoty. Člověk je brán v potaz rozdíl mezi člověkem a ostatními formami života, ale je zde aspekt závislosti člověka na hmotě. Druhý směr je Platónský názor, který je vyjádřen dualismem mezi tělem (hmota) a duší (duch). Jednota duše a těla je nežádoucí, je to trest, osvobozením je smrt.¹²⁸

Katechismus katolické církve k tématu jednoty duše a těla například říká: „Jednota duše a těla je tak hluboká, že je třeba považovat duši za „formu“ těla; to znamená, že díky duchové duši je tělo, které je složené z hmoty, lidským a živým tělem; duch a hmota nejsou v člověku dvě sloučené přirozenosti, ale jejich spojení tvoří jednu jedinou přirozenost.“¹²⁹

František se neřadí mezi gnostické a manichejské proudy, které v této době kvetly. Tělo chápe kladně. Stojí proti tomu, co je v rozporu s Duchem Božím. Duchovní je tedy to, co je pod vlivem Ducha Božího nebo jeho projevu a tělesné to, co ho odmítá a jedná proti Božímu zákonu. Pokud František negativně hovoří o těle, je to ve smyslu duch těla, ne tělo jako materiální nebo fyzická entita.¹³⁰

František tělo vnímá pozitivně a má k němu velkou úctu. Důvodem této úcty je Kristovo lidství a skutečnost, že člověk byl stvořen jako Boží obraz. František někdy označuje tělo jako bratra, jako společníka na cestě a spolupracovníka na cestě k Bohu. Na druhou stranu ale onen duch těla je pojem, který ukazuje tělo jako narušenou přirozenost. Původ hříchu a neřesti je zvrácenost, která egoisticky hledá sebe sama a stává se tak otrokem zlého ducha. Tato nečistota se nachází v srdci, tento proces má člověk umrtvovat (tělesné pokání). Tělo a duch tedy spolu mají spolupracovat, aby se mohli vrátit k Bohu. František chtěl, aby se askeze prováděla ve svobodě a opatrně vzhledem ke svému tělu (viz 2Cel 22). Tělo má být podřízeno Duchu Páně, což je požadavek pokání (viz NpŘ 17).¹³¹

¹²⁸ Srov. Tamtéž, s. 60.

¹²⁹ KKC, 365; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 103.

¹³⁰ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 79.

¹³¹ Srov. Tamtéž, s. 80-83.

V *Nepotvrzené řeholi* se hovoří o tom, že bratři mají dávat na ministry a služebníky a když zjistí, že některý z nich nežije duchovně, ale tělesně, má být třikrát napomenut, pokud nedojde k nápravě ani tak, má to být ohlášeno ministrovi celého společenství.¹³² Zde vidíme důraz na čistotu ducha, tělesný život je špatný. Podobně tomu je mezi bratřími, kteří mají případně třikrát „pokorně a starostlivě napomínat“ a potom to říci ministrovi. Tak k tomu píše *List věrným křesťanům*.¹³³

Dále nám k tématu *Nepotvrzená řehole* ukazuje, že pokud by byl nemocný bratr zlostný a netrpělivý, vyžadoval léky, aby zachránil svoje tělo, „které stejně musí brzo umřít a je nepřítelem duše“, přichází to od zlého, tento bratr je tělesný člověk a je otázka, zda patří k bratřím, protože více miluje své tělo než duši.¹³⁴ Tento úryvek poměrně radikálně vylučuje ze společenství nemocného člověka, kterému jde o jeho tělo. Tělo je zde popsáno jako nepřítel duše.

Nepotvrzená řehole také hovoří o tom, že bratři mají mít na paměti, že se vydali Pánu a jemu přenechali své tělo, proto z lásky k Pánu musí tělo vystavit viditelným i neviditelným nepřítelům.¹³⁵ Tělo je potřeba zcela dát Bohu, a to i ve smyslu utrpení.

Nepotvrzená řehole připomíná, že se máme se radovat ze zkoušek (viz Jak 1,2). Bratři se mají chránit pýchy a marné slávy, mají být tělesně opatrní a střežit se moudrosti tohoto světa (viz Lk 12,15). Tělo mají bratři umrtvovat, mnoho si ho necenit a zacházet s ním podřízeně a cítit vůči němu stud. Mají se snažit dosáhnout pokory a trpělivosti, prostoty a pokoje ducha. Mají toužit po lásce Otce, Syna a Ducha svatého.¹³⁶ Zde opět vidíme, že tělo je vnímáno poněkud negativně, jako něco, na co je potřeba si dávat pozor. Tělo s jeho neřestmi a hříchy mají mít bratři dokonce v nenávisti, aby se nepřipravili o lásku Ježíše Krista a o věčný život.¹³⁷

Tématu můžeme doplnit o výrok z dalšího zdroje zabývajícího se Duchem svatým ve františkánských spisech: „U Františka, který se inspiroval sv. Pavlem, se setkáváme

¹³² Srov. NpŘ 5, 16.

¹³³ Srov. NpŘ 5, 17.; srov. LVěrk2 8, 198.

¹³⁴ Srov. NpŘ 10, 35.

¹³⁵ Srov. NpŘ 16, 45.

¹³⁶ Srov. NpŘ 17, 48.; srov. PŘ 10, 103.

¹³⁷ Srov. NpŘ 22, 57.

s jeho vlastní terminologií; do zmíněné kontrapozice totiž klade ducha těla (tělesnosti) a Ducha Páně s výsledky jejich působení. Téma tělesnosti, kterou staví do protikladu k Duchu, se ve Františkových spisech objevuje mnohokrát (Npm 7, Npm 12, Npm 14, 1Lvěř. Kap. I, 1-6; kap. II, 1-14; 2Lvěř 37; 45-48; 63-71; NpŘ 17, 9-16; Fragm I 47-48; PŘ 10,4; NpŘ 22, 5-27; Pozdrctn 5-18); je tedy zřejmá důležitost, jíž tomuto dilematu světec přikládá. Uvedený protiklad vynikne obzvláště v 17. kap. Nepotvrzené řehole. František také pojem „moudrost tohoto světa a rozumnost těla“ a na druhé „božská moudrost“. Dále také rozlišuje „zbožnost a svatost, která se navenek projevuje před lidmi“ a „vnitřní a duchovní zbožnost a svatost“.¹³⁸

Nepotvrzená řehole říká, všichni máme milovat z celého srdce, duše, mysli (viz Dt 6,4; Mt 22,37), silou a mocí, silami ducha a těla, žádostmi, touhami a vůlí Pána, který nám dal a dává celé své tělo, duši a život.¹³⁹ *List věrným křesťanům* pak doplňuje, že lásku k Bohu máme mít jak duší, tak i tělem. Ti, kdo milují Boha celým srdcem, duší, myslí a vši silou své bližní jako sebe, nenávidí svá těla s jeho neřestmi a hříchy, přijímají Kristovo tělo a krev, nesou plody, které jsou hodné pokání.¹⁴⁰ Láska k Bohu celou osobou, nenávisť k tělu v jeho hříšnosti a pokání jsou důležitými pilíři františkánské spirituality.

Spisy adresované Kláře z Assisi hovoří o tom, že jsou lidé, kteří hřeší a zakoušejí bezpráví a obviňují za to bližního nebo nepřítele. Jedná ale neprávem, protože každý má své tělo, nepřítele, v moci. Tělem člověk hřeší. Blahoslavený je ten, kdo takového nepřítele drží v moci (viz Mt 24, 46), nebude moci ublížit žádný jiný nepřítel.¹⁴¹ Tělo je zde popsáno jako nepřítel, také zde vidíme, že každý má své tělo v moci a nese za něj zodpovědnost.

Dále *Spisy adresované Kláře z Assisi* praví: „Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je království nebeské“ (Mt 5,3). Někteří hodně umrtvují a postí své tělo, jsou ale pohoršení nad slovním bezprávím na nich nebo když jim někdo něco vezme. Taci ale nejsou chudí v duchu. Opravdu chudý v duchu nenávidí sebe sama a miluje ty, kteří ho uhodí,

¹³⁸ CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 78.

¹³⁹ Srov. NpŘ 23, 69.

¹⁴⁰ Srov. LVěřK 178/1.

¹⁴¹ Srov. *SpisyKA* 10, 159.

viz Mt 5,39.¹⁴² Zde František hovoří dokonce o umrtvování těla, tělo staví až do takové pozice, že ho máme potříti smrtí. Dále zde vidíme důležitý prvek františkánského prožívání, který sebe sama upozaduje a lásku vyjadřuje i těm, kteří nám činí příkoří. Opravdu pokojní jsou ti, kteří při utrpení zachovávají v nitru i navenek pokoj, viz Mt 5,9.¹⁴³

Spisy adresované Kláře z Assisi ještě říkají, že čisté srdce mají ti, kdo nelpí na pozemských věcech, ale nebeských, jsou čisti i v duchu a mohou sloužit a hledět na Pána, viz Mt 5,8.¹⁴⁴ Nebeské věci jsou vyzdvihovány nad pozemské, čistota ducha a služba je pro Františka velmi důležitá.

Druhá verze *Listu věrným křesťanům* nám k tématu doplňuje: „Nemáme být moudří a chytrí podle těla (1 Kor 1,26), ale spíše máme být prostí, pokorní a čisti. A svými těly máme opovrhovat a pohrdat, poněvadž všichni jsme vlastní vinou bídní a plní hniloby, oškliví a červi... Nikdy nemáme toužit stát nad druhými, ale spíše máme být pro Boha služebníky a »podřízení každému lidskému zřízení« (1 Petr 2,13).“¹⁴⁵ Zde František hovoří o pohrdání vlastním tělem, protože tělo je původcem a držitelem toho, co je v nás špatné.

Dále druhá verze *Listu věrným křesťanům* ukazuje, že kdo nekoná pokání, nepřijímají tělo a krev Krista, oddávají se neřestem a hříchům, nechají se vést žádostivostí a nezřízenými touhami těla, nezachovávají to, co slíbili Pánu, slouží tělu a světu, ženou se za světskými věcmi, ti jsou slepí, nevidí Pánovo světlo, nemají duchovní moudrost, vidí a poznávají, činí, co je zlé a ztrácejí svou duši.¹⁴⁶ Ztrátě duše lze dojít díky špatnému zacházení s tělem - hříchy, neřesti, nedostatečné pokání, honba za světskými věci a nepřijímání eucharistie. Máme nenávidět svá těla s jeho neřestmi a hříchy. Neřesti a hříchy vychází ze srdce (Mt 15,19).¹⁴⁷ Tělu je příjemné konat hřích, ale trpké sloužit Bohu, ze srdce vycházejí neřesti a hříchy.¹⁴⁸ Tento list můžeme doplnit a podepřít

¹⁴² Srov. *SpisyKA* 14, 163.

¹⁴³ Srov. *SpisyKA* 15, 164.

¹⁴⁴ Srov. *SpisyKA* 16, 165.

¹⁴⁵ *LVěrK2* 9, 199.

¹⁴⁶ Srov. *LVěrK2*, 178/4.; srov. *LVěrK2* 11, 203.

¹⁴⁷ Srov. *LVěrK2* 195.

¹⁴⁸ Srov. *LVěrK2* 12, 205.

výrokem, že Duch Páně dává poznat zlo a také moudrost a schopnost poznat Boží věci.¹⁴⁹ Pomocí kajícího způsobu života slouží k vymanění se z moci těla a přimknutí k moci ducha.¹⁵⁰

Katechismus katolické církve k tématu hovoří toto: „Lidská osoba, stvořená k Božímu obrazu, je zároveň bytost tělesná i duchová. Biblické vyprávění vyjadřuje tuto skutečnost symbolickou řečí, když říká, že „Bůh vytvořil člověka, prach ze země, a vdechl mu v chřípí dech života. Tak se stal člověk živým tvorem“. Celý člověk je tedy Bohem chtěný.“¹⁵¹ Domnívám se, že svou podstatou podpírá Františkovo pojetí duše a těla.

Mezinárodní teologická komise ukazuje implicitně přítomnou pravdu, která je zastávána v současné teologii, a sice, že materiální svět vytváří podmínky pro to, aby lidské osoby ve vztazích k sobě navzájem mohly naplňovat své poslání.¹⁵² Toto stanovisko se nám poněkud neprolíná s františkánským pojetím chudoby, které se snaží odmítat co nejvíce materiálních věcí. Dále zde stojí, že dnešní teologie se pokouší překonat dualistickou antropologii, která Boží obraz pokládá výlučně do duchovní vrstvy lidské přirozenosti.¹⁵³

V této části jsem ukázala, že svatý František vnímá tělo jako tu část člověka, která podléhá hříchům, neřestem, žádostivosti a díky němu může podlehnout i duch. Tělo je potřeba potlačovat, nenávidět, umrtvovat, aby člověk mohl dojít ke spáse. Tělo je však ve své podstatě dobré, je Bohem stvořené, člověk ale snadno podléhá špatným vlivům, a tak svou tělesnost ničí a vystavuje hříchu. Domnívám se, že duch je vnímán jako vyšší entita než tělo, duch úzce souvisí s duchovním životem, o který je potřeba pečovat. Tělesné skutky dávají kvalitu duchu, který je rozhodující v otázce spásy každého jednotlivce. „Křesťanská nauka o stvoření naprosto vylučuje metafyzický i kosmický dualismus,

¹⁴⁹ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 85.

¹⁵⁰ Srov. Tamtéž.

¹⁵¹ KKC, 362; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 102.

¹⁵² Srov. MTK. *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 22-23.

¹⁵³ Srov. Tamtéž, s. 23.

protože vypovídá, že všechno tělesné i duchovní v kosmu bylo stvořeno Bohem, a proto vychází z dokonalého Dobra.“¹⁵⁴

O tématu jednota duše a těla ve vybraných františkánských textech se dozvídáme z *Nepotvrzené řehole* a *Potvrzené řehole*, obou verzí *Listu všem věrným křesťanům*, *Odkazu*, *Malého odkazu* a ze *Spisů adresovaných Kláře z Assisi*.

2.5. Pojetí lidského bytí jako jedince a společenství

V další části se budu věnovat pojetí lidského bytí jako jedince a společenství ve vybraných Františkových spisech. Mým cílem bude ukázat, že bratrskému společenství je vzor společenství církve, vztah Krista k člověku a vztahy společenství Božích osob. Bratrské společenství se podle františkánských spisů má chovat jako *communio*. V následujícím textu uvádím argumenty pro tato tvrzení.

Od 13. století se začalo rozlišovat mezi přirozeností a nadpřirozeným řádem, pod vlivem aristotelismu se stát uznává jako dokonalá společnost, která je nezávislá v uspořádání a je uznána nutnost sladit vztah církve a státu. V přechodu od středověku k moderní době je ve znamení přechodu k individualismu a většímu rozlišování mezi církví a státem.¹⁵⁵

Životopisci považují za jedno z největších působení Ducha svatého ve Františkovi tehdy, když založil Řád menších bratří, Duch svatý dal bratřím toto povolání. František viděl svůj úkol v církvi, který byl hlásání pokoje a pokání za pomoci bratří. Jeho povolání následování Krista viděl jako Boží inspiraci. Od Ducha svatého přišla inspirace, když František psal řeholi, když mluvil, když prorokoval.¹⁵⁶ František dal Duchu svatému titul ministr.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 24.

¹⁵⁵ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 78-79.

¹⁵⁶ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 67-68.

¹⁵⁷ Srov. Tamtéž, s. 67-69.

Potvrzená řehole i *Spisy adresované Kláře z Assisi* ke vztahu jedince a společenství říkají, že: „Pán praví: »Milujte své nepřátele« (Mt 5,44). Svého nepřítele miluje doopravdy ten, kdo se nermoutí nad bezprávím, které mu nepřítel dělá, ale kdo pro lásku Boží se trápí nad hříchem v jeho duši a prokazuje mu svou lásku skutky.“¹⁵⁸ *Nepotvrzená řehole* podobně říká, že bratři mají milovat své nepřátele, viz Mt 5,44. A že Přáteli jsou tedy ti, kdo bratrům činí nespravedlnost, protože díky tomu, co dělají, dosáhnou věčného života.¹⁵⁹ Druhá verze *Listu věrným křesťanům* ukazuje, že milovat své nepřátele a dobře činit těm, kdo nás nenávidí (viz Lk 6,27), zachovávat přikázání Pána Ježíše Krista, odpírat si a podrobovat své tělo poslušnosti dle slibu.¹⁶⁰ Lásky k nepřátelům je jedna z křesťanských rad, ne jinak tomu je u františkánů. Snášení příkoří i od nepřátelů je zásadní františkánský důraz, díky kterému může člověk snadněji dojít ke spáse.

Druhá verze *Listu věrným křesťanům* ještě doplňuje: „A milujme své bližní jako sami sebe (Mt 22,39). A kdo to nechce nebo nedokáže milovat je právě tak jako sebe, ať jim aspoň nedělá nic zlého, ale ať jim prokazuje dobro.“¹⁶¹

Bratři se pro Boha zřekli vůle, mají tedy poslouchat ministry a zachovávat co slíbili Pánu a co je v řeholi a co není proti jejich svědomí.¹⁶² Podobnou myšlenku nalezneme v *Potvrzené řeholi*, *Odkaze*, *Spisech adresovaných Kláře z Assisi* a druhé verzi *Listu věrným křesťanům*.

V *Potvrzené řeholi* se hovoří o tom, že pokud nemůže nějaký bratr zachovávat řeholi, mají jít za svým ministrem, který s ním má jednat laskavě jako služebník.¹⁶³ V *Malém odkaze* František mluví tom, že bratři mají být poddáni představeným a duchovním církve a ochotni jim sloužit.¹⁶⁴ *Nepotvrzená řehole* i *Potvrzená řehole* říká, že bratr, jako jedinec ve společenství františkánů, má být podřízený svým představeným. Nemá však v této podřízenosti zacházet za hranice svého svědomí. František a jeho nástupci slibují poslušnost „panu papeži“, ostatní bratři ji slibují Františkovi.¹⁶⁵ Každý

¹⁵⁸ PŘ 10, 104; SpisyKA 9, 158.

¹⁵⁹ Srov. NpŘ 22, 56.

¹⁶⁰ Srov. LVěrK2 7, 196.

¹⁶¹ LVěrK2 4, 190.

¹⁶² Srov. PŘ 10, 101; srov. Odk 124; srov. Spisy KA 3, 148; srov. Spisy KA 3, 150; srov. LVěrK2 8, 197.

¹⁶³ Srov. PŘ 10, 102.

¹⁶⁴ Srov. MOdk 135.

¹⁶⁵ Srov. NpŘ 3 (úvod); srov. PŘ 76 (úvod).

bratr slibuje poslušnost, poslušnost hierarchicky nadřízenému. Tato poslušnost je tedy slibována každým jedincem společenství. Slibuje ji každý zvlášť, protože tento jedinec chce náležet do společenství a chce následovat Krista a jeho vůli.

Nepotvrzená řehole také říká, že ministři, služebníci bratří, mají své bratry navštěvovat a duchovně je posilovat. Bratři je mají poslouchat.¹⁶⁶ A že spolupráce a podpora je u františkánů důležitým prvkem. Žádný bratr nemá mít mocenské nebo vedoucí postavení, viz Mt 20,25-27 a Lk 22,2.¹⁶⁷ Egalitářství, které nám text nabízí, vidím spíše jako duchovní, protože františkánské společenství má institucionální hierarchii, jejíž součástí je nadřízenost a podřízenost a moc. *List věrným křesťanům* poukazuje na to, že ti, kdo mají moc vládnout druhým, mají úřad vykonávat milosrdně, protože i Pán je milosrdný, viz Jak 2,13. Máme mít lásku a pokoru k druhým, protože to obmývá duši z poskvrny. Lidé přijdou o všechno na tomto světě, ale ponesou si odměnu za lásku a za to, co rozdali. Za to dostanou od Pána odměnu a odplatu.¹⁶⁸ Ti, kdo mají vládnoucí postavení mají být podle Kristova vzoru milosrdní, k druhým lidem se mají chovat pokorně, protože podle toho budou odplaceni.

Nepotvrzená řehole praví: „Řehole a život těchto bratří jest: Žít v poslušnosti, čistotě a bez vlastnictví a následovat učení a život našeho Pána Ježíše Krista...“¹⁶⁹ *Malý Odkaz* říká, že mají zachovávat věrnost a milovat Paní Chudobu.¹⁷⁰ *Nepotvrzená řehole* tvrdí, že pokud chce někdo přijmout život bratří, má prodat vše co má a rozdat to chudým.¹⁷¹ Dále *Nepotvrzená řehole* nařizuje, že sami bratři mají nosit levný oděv,¹⁷² nemají přijímat nic do vlastnictví,¹⁷³ žádný bratr ve službě nebo v práci nemá být správcem majetku a mít vedoucí postavení, také nemá přijímat úřad, který by mohl vzbudit pohoršení, spíše mají být menší a poddáni¹⁷⁴ a o peníze se nemají starat,¹⁷⁵ je-li to třeba, mají jít po almužně.¹⁷⁶ V *Odkaze* si pak František přeje, že bratři mají pracovat,

¹⁶⁶ Srov. NpŘ. 4, 13.

¹⁶⁷ Srov. NpŘ 5, 19.

¹⁶⁸ Srov. LVěrk2 5, 191-192.

¹⁶⁹ NpŘ 1, 4.

¹⁷⁰ Srov. MOdk 134.

¹⁷¹ Srov. NpŘ 2, 5.

¹⁷² Srov. NpŘ 2, 8.

¹⁷³ Srov. PŘ 6, 89.

¹⁷⁴ Srov. NpŘ 7, 24.

¹⁷⁵ Srov. NpŘ 8, 28.

¹⁷⁶ Srov. NpŘ 9, 31.

zaměstnávat se počestnou prací, ne z touhy po mzdě, ale pro potlačení zahálky.¹⁷⁷ Výrok že poslušností a podřízeností mezi bratřími je projevem Ducha Páně a vůle Boží, nám doplňuje předešlý výčet toho, co by bratři měli dělat.¹⁷⁸ Výrazným rysem františkánské společnosti je život v chudobě. Bratři nemají mít žádný majetek a mají si přivlastnit chudobný životní styl.

V Nepotvrzené řeholi dále stojí, že bratři mají jeden druhému projevovat své potřeby, aby si navzájem mohli posloužit,¹⁷⁹ nemají dělat nebo říkat něco špatného, spíše si mají navzájem sloužit,¹⁸⁰ mají se navzájem v duchu ctít a vážit si druhého.¹⁸¹ O tom, že si bratři mají pomáhat, mají k sobě být pokorní, láskyplní apod. je toho ve františkánských textech mnoho. Bratři se nemají pomlouvat a hádat, spíše mají mlčet, podle toho, jak jim k tomu dá Bůh milost a odpovídat pokorně.¹⁸² *Potvrzená řehole* říká, že nemají posuzovat ostatní.¹⁸³

Dále *Nepotvrzená řehole* radí, že pokud některý bratr onemocní, nemají ho ostatní bratři opouštět. Mají určit bratry, kteří mu poslouží.¹⁸⁴ Blahoslavený je také ten služebník, který miluje nemocného bratra jako zdravého, který mu to může oplatit, říkají *Spisy adresované Kláře z Assisi*.¹⁸⁵ Komu byla svěřena moc poslušnosti, kdo je považován za většího, ať je menší, viz Lk 22,26. Druhá verze *Listu věrným křesťanům* připomíná, že bratři si mají prokazovat milosrdenství tak, jak by si každý z nich sám přál, aby mu bylo prokazováno.¹⁸⁶

Katechismus katolické církve nám doplňuje: „Všichni lidé jsou povolání k témuž cíli, kterým je sám Bůh. Existuje jistá podobnost mezi spojením božských osob a bratrstvím, které lidé mají mezi sebou vytvářet v pravdě a lásce. Láska k bližnímu je neoddělitelná od lásky k Bohu.“¹⁸⁷ Přívětivost, laskavost, snaha pomoci apod. jsou

¹⁷⁷ Srov. Odk 119.

¹⁷⁸ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 94.

¹⁷⁹ Srov. NpŘ 9, 32.

¹⁸⁰ Srov. NpŘ 5, 20.

¹⁸¹ Srov. NpŘ 7, 26.

¹⁸² Srov. NpŘ 11, 36.

¹⁸³ Srov. PŘ 3, 85.

¹⁸⁴ Srov. NpŘ 10, 34.

¹⁸⁵ Srov. *Spisy* KA 24, 174.

¹⁸⁶ Srov. LVěK2 8, 197.

¹⁸⁷ *KKC*, 1878; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 470.

projevy, které by mezi sebou měli bratři sdílet. Vzorem nám v tomto je Kristus, který takto pečuje o každého člověka i celkově o svou církev. Kristus vychází ze vztahů v Trojici, vztahů, které jsou plné lásky a sebedarování. Bratrské společenství má tedy rysy společenství, které má Bůh sám v sobě a rysy, které má Bůh k nám. Bratrské společenství má potenciál vytvářet communio.

Ještě dále *Nepotvrzená řehole* vyzývá, že bratři se mají radovat při styku s obyčejnými lidmi, kterými ostatní pohrdají, s chudými, slabými, nemocnými a s žebráky.¹⁸⁸ *Spisy adresované Kláře z Assisi* tvrdí, že Blahoslavený je služebník, který se nepovažuje za lepšího. Člověk je takový, jaký je před Bohem.¹⁸⁹ Podobně jako se bratři mají chovat k sobě navzájem, mají se chovat i k ostatním lidem. Zejména slabým mají projevovat svou lásku a přívětivost tak, jak to dělal Ježíš Kristus.

Tomáš z Celana píše: „Bůh nehledí na to, čím kdo je, a generální ministr řádu, Duch svatý, spočívá stejně na chudých i prostých.“¹⁹⁰ Tento výrok chtěl František zahrnout do řehole, ale řehole již byla uznána.¹⁹¹ Představenství je pokorná služba. Každého bratra a sestru máme brát jako dar. Duch svatý působí skrze každého.¹⁹²

Spisy adresované Kláře z Assisi ukazují, že člověk pozná pravou trpělivost až v konfrontaci se situací, kdy mu nejde vše po vůli. Pokud mu někdo projevuje svou nevoli a projeví trpělivost a pokoru, tak takovou opravdu má.¹⁹³ Podobně se píše v druhé verzi *Listu věrným křesťanům*, že bratři se nemají hněvat na bratra, který udělal chybu, ale trpělivě a pokorně ho mají napomínat a pomáhat mu.¹⁹⁴ Důležitou vlastnost, kterou má mít bratr k bratru, ale i bratr ke společenství je trpělivost a pokora. Stejně tak, jako byl Ježíš Kristus trpělivý a pokorný.

¹⁸⁸ Srov. NpŘ 10, 30.

¹⁸⁹ Srov. Spisy KA 19, 168.

¹⁹⁰ TOMÁŠ Z CELANA. Druhý životopis svatého Františka. In *Františkánské prameny*. (POSPÍŠIL, C., V., ed.). Olomouc: Matrice cyrilometodějská, 2001, s. 289.

¹⁹¹ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Dar Otce i Syna. Základy systematické pneumatologie*. Olomouc: Matrice cyrilometodějská s. r. o., 1999, s. 98.

¹⁹² Srov. Tamtéž, s. 99.

¹⁹³ Srov. Spisy KA 13, 162.

¹⁹⁴ Srov. LVěrk2 8, 198.

Předešlé argumenty můžeme doplnit citátem z dokumentu Mezinárodní teologické komise: „Když se hovoří o osobě, vztahuje se to na nezczitelnou totožnost a niternost, které ustavují jednotlivou individualitu, i na základní poměr vůči druhým, jenž je základem lidské společnosti. V křesťanském pohledu se tato osobní totožnost, která je rovněž zaměřením k druhému, podstatně zakládá na trojici Božích osob.“¹⁹⁵

Jiný autor nám k tématu píše: „Povolání k tajemné a věčné lásce k Otci i ke společenství s ní je pro člověka nečekaným „Darem“, protože nám nabízí účast na trinitárním společenství Syna s Otcem.“¹⁹⁶ Společenství s Bohem je základ k plné realizaci lidské osobnosti. Život ve společenství pomáhá k realizaci lidské osoby, pokud je ovládán láskou.¹⁹⁷

V této části jsem se snažila ukázat, že pojetí lidského bytí jako jedince a společenství ve vybraných františkánských textech je pojímáno zejména jako vztah bratrů k ostatním bratrům a vztah bratrů k ostatní společnosti. Vzorem pro tyto vztahy je vztah Krista a církve a vztahy v Trojici.

O pojetí lidského bytí jako jedince a společenství se ve vybraných františkánských spisech se dozvíáme z *Nepotvrzené řehole* a *Potvrzené řehole*, druhé verze *Listu věrným křesťanům* a *Spisech adresovaných svaté Kláře z Assisi*.

2.6. Ekleziální rozměr lidské existence

V šesté části se budu věnovat tématu ekleziální rozměr lidské existence v analyzovaných františkánských textech. Cílem této kapitoly je ukázat, že církev ve vybraných františkánských textech je společenství, jejíž hlavou je Ježíš Kristus. Františkánské církevní společenství je součástí a je podřízeno katolické církvi.

¹⁹⁵ MTK. *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 30.

¹⁹⁶ BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 150.

¹⁹⁷ Srov. Tamtéž, s. 80.

Katechismus katolické církve nám k tématu církve říká: „V křesťanském slovníku výraz „církev“ označuje liturgické shromáždění, ale také místní společenství nebo všeobecné společenství věřících. Ve skutečnosti tyto tři významy jsou nedílné. „Církev“ je lid, který Bůh shromažďuje z celého světa. Církev existuje v místních společenstvích a uskutečňuje se jako liturgické shromáždění, především eucharistické. Žije z Kristova slova a z jeho těla, a tak se sama stává Kristovým Tělem.“¹⁹⁸

Nepotvrzená řehole hovoří o tom, že všichni bratři ať jsou katolíci, ať žijí a mluví podle katolické víry. Kdyby však někdo slovem nebo skutkem zbloudil od katolické víry a života a nechtěl se polepšit, ať je z našeho společenství úplně vyloučen.“¹⁹⁹ V tomto úryvku vidíme, že františkánství zcela podléhá nauce katolické církve a po členech františkánské rodiny je vyžadována loajalita a oddanost vůči ní.

Dále *Nepotvrzená řehole* radí či nařizuje, že Bratři, klerici i laici mají konat bohoslužbu, chvály a modlitby. Klerici mají konat bohoslužbu za živé i zemřelé.²⁰⁰ *Spisy adresované Kláře z Assisi* ukazují, že Bůh k nám sestupuje a přichází v pokoře z rukou kněze na oltář. Apoštolové ho viděli ve skutečném těle, nám se dnes ukazuje ve chlebě, máme se na něj dívat duchovním zrakem a věřit, viz Jan 10,28.²⁰¹ V *Pravidlech pro život bratří v poustevnách* se hovoří o tom, že bratři se mají modlit hodinky. Každý má mít svou celu nebo poustevnu.²⁰² Dále František dává velký důraz na slavení mše svaté a na modlitbu. Jistě si byl vědom toho, že ve mši svaté se schází jedinečné společenství kolem Krista, kdy máme možnost jíst jeho tělo a pít jeho krev. Modlitba je čas, kdy se setkáváme s Bohem.

Nepotvrzená řehole nabádá, že bratři, klerici i laici mají vyznávat hříchy kněžím z řádu, případně jiným svědomitým katolickým kněžím.²⁰³ *Spisy adresované Kláře z Assisi* a druhá verze *Listu věrným křesťanům* říká, že blahoslavený je ten, kdo chová důvěru k duchovním. Nikdo je nemá soudit, to náleží Bohu. Vznešená je jejich moc,

¹⁹⁸ KKC, 752; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 201-202.

¹⁹⁹ NpŘ 19, 51.

²⁰⁰ Srov. NpŘ 3, 10.

²⁰¹ Srov. SpisyKA 1, 144.

²⁰² Srov. PŽBP 137.

²⁰³ Srov. NpŘ 20, 53.

zpřítomňují a podávají druhým tělo a krev.²⁰⁴ Předešlé nám doplňuje výrok, že svatý František chápe církev jako tajemné tělo Kristovo, stádce vedené svými pastýři, ke kněžím má František velikou úctu.²⁰⁵ Velká úcta ke kněžskému stavu je evidentní a Františkovi vlastní. Apel na vyznávání hříchů jistě souvisí s touhou po čistém duchu a těle, o čemž František často hovoří.

V *Malém odkaze* František hovoří tom, že bratři mají být poddáni představeným a duchovním církve.²⁰⁶ Dále je v *Potvrzené řeholi* řečeno, že přijímat bratry má právo provinční ministr.²⁰⁷ Bratři mají mít ze svého středu generálního ministra, který je služebník celého bratrského společenství, bratři ho mají poslouchat.²⁰⁸ Bratři mohou kázat pouze se schválením generálního ministra.²⁰⁹ Pokud chtějí jít mezi nevěřící, tak si mají vyžádat povolení od provinčního ministra.²¹⁰ Pokud bratři poznají, že nemohou dodržovat řeholi, mají jít ke svému ministrovi. Ten je má přijmout laskavě a přívětivě, aby s ním bratři mohli mluvit jako pán se služebníkem.²¹¹ Františkáni stejně jako církev obecně jsou společenství, které je hierarchické, to znamená, že má své představené. Představení si však nemají uzurpovat moc pro vlastní prospěch, spíše ale mají být služebníky všech. Kázání se schválením ministra dodává františkánskému hlásání jistotu, že nebude hlásán nějaký blud či hereze.

V *Listu kustodům Menších bratří* mluví František o tom, že bratři mají mít nade vše v úctě Boží slovo a eucharistii. Tělo a krev Páně má být uloženo na důstojném místě.²¹² V *Listu generální kapitule* je řečeno, že členové generální kapituly mají být čistí a uctíví k oběti těla a krve Páně. Mši svatou mají oslavovat více než ostatní. Mají mít zvláštní úctu k Písmu, mají ho opatrovat a zachraňovat z nedůstojných míst.²¹³ Jedinečná

²⁰⁴ Srov. Spisy KA 26, 176; srov. LVěrk2 6, 193.

²⁰⁵ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 58.

²⁰⁶ Srov. MOdk 135.

²⁰⁷ Srov. PŘ 2, 77.

²⁰⁸ Srov. PŘ 8, 96.

²⁰⁹ Srov. PŘ 9, 98.

²¹⁰ Srov. PŘ 12, 107.

²¹¹ Srov. PŘ 10, 102.

²¹² Srov. LVKMB 241.

²¹³ Srov. LGK 2 a 4.

úcta k Písmu a eucharistii je svatému Františkovi vlastní. Ukazuje nám to jeho velkou lásku k Bohu a k církvi, kterou předával dál.

Předešlé výroky nám doplňuje informace, že kapitula bratří se konala na svatodušní svátky. O Letnicích začala působit církev, kterou dal Otec Synu a ten učedníkům. Předpokládá se ale společná modlitba a otevřenost srdce. Bratrství, překonávání rozdělení, evangelizace – není to primárně lidská zásluha, ale Boží dar, který činí ten, který je Dar Otce i Syna.²¹⁴

V části, která se týkala ekleziálního rozměru lidské existence jsem ukázala, že podle vybraných Františkánských textů františkánská spiritualita zcela podléhá církvi a její nauce. Bratrskému společenství františkánů je vzorem Kristova církev. František klade důraz na mši svatou, modlitbu, přijímání a úctu k eucharistii.

Téma ekleziální rozměr lidské existence ve vybraných františkánských textech se nachází v *Nepotvrzené řeholi* a *Potvrzené řeholi*, *Malém odkaze*, *Pravidlech pro život bratří v poustevnách 1217, 1221*, druhé verze *Listu všem věrným křesťanům* a z *Listu generální kapitule*.

2.7. Eschatologický rozměr lidské existence

V poslední části se budu věnovat tématu eschatologický rozměr lidské existence ve vybraných františkánských textech. Mým cílem bude na základě níže uvedené argumentace z analyzovaných františkánských textů ukázat, že pro svatého Františka je otázka eschatologie velmi důležitá. K eschatologii, totiž posledním věcem lidským, často směřuje své komentáře. Zabývá se tím, že cílem člověka je spása a radí, jak se k ní přiblížit.

Františkova eschatologie je ovlivněná eschatologií doby (Jáchym z Fiore), nalézáme v ní ale i nové prvky. Hlavním tématem Františkovy eschatologie je naděje, důraz na chválu a vděčnost. Prostřednictvím Krista Otec přislíbil věčný život, království

²¹⁴ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Dar Otce i Syna. Základy systematické pneumatologie*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1999, s. 98.

jako dar. Vyzývá k vytrvalosti, věčný život je slíben těm, kdo vše opustí a budou následovat Krista (NpŘ 8,5), těm, kdo trpělivě snášejí utrpení nemoci (NpŘ 10,35), těm, kdo jsou pronásledováni (NpŘ 16,12), těm, kdo jdou za Kristem, aby žili svátostně (NpŘ, 16,7) či těm, kdo budou praktikovat kající život (NpŘ 21,7). Nebe je přislíbené všem křesťanům, především těm, kteří následují Krista v chápání Františkově, těm, kteří jsou vedeni Duchem svatým. František také klade důraz na chudobu, minoritu, kříž a věčný život. Pro Františka je současnost částečná, kterou vyjadřuje jako touhu a naději, směřuje k plnosti. František zmiňuje všechny osoby Trojice, i jeho eschatologie se liší od učení Jáchyma z Fiore.²¹⁵

Spisy adresované Kláře z Assisi hovoří o tom, že „Blahoslavený služebník, jenž dobro, které mu Pán prokázal, »ukládá jako poklad v nebi« (Mt 6,20) a netouží pochlubit se jím lidem v naději na odměnu, protože sám Nejvyšší zjeví jeho skutky, komu bude chtít. Blahoslavený služebník, který ukrývá tajemství Pána Boha ve svém srdci. František se soustředí na přítomný okamžik, o spáse hovoří s pohledem do budoucnosti“²¹⁶

Nepotvrzená řehole, Potvrzená řehole a Spisy adresované Kláře z Assisi hovoří o tom, že bratr, který slíbí poslušnost se nesmí „potulovat“ mimo ni, ani vstoupit do jiného řádu. František odkazuje na Lk 9,62, kde ten, pro toho, kdo se dá do práce a ohlíží se zpět není Boží království.²¹⁷ *Nepotvrzená řehole a Odkaz* tvrdí, že podle Františka je pro Boží království tedy důležitá vytrvalost ve svém stavu. Bratři, kteří slíbili poslušnost nemají toužit po drahých šatech, aby pak byli v nebeském království oděni do roucha nesmrtelnost, viz Mt 11,8.²¹⁸ Františkánský důraz na chudobu je všeobecně známý. Touha po materiálních věcech se zcela neslučuje s františkánskou spiritualitou a s účastí na věčném životě.

V *Nepotvrzené řeholi, Spisech adresovaných Kláře z Assisi* a druhé verzi *Listu věrným křesťanům* nalézáme, že ministři a služebníci si nemají nechat sloužit, ale oni mají sloužit, viz Mt 20,28. Je jim svěřena starost o duše jejich bratří, kdyby někdo byl jejich

²¹⁵ Srov. CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 74-76.

²¹⁶ Spisy KA 28, 178.

²¹⁷ Srov. NpŘ 2, 7; srov. PŘ 2, 80; srov. Spisy KA 3, 151.

²¹⁸ Srov. NpŘ 2, 8; Srov. Odk 117.

vinou zavržen nebo dostal špatný příklad, budou z toho v soudný den skládat účty.²¹⁹ František v *Listu vládcům lidu* píše, aby kvůli starosti a péči o lid nezapomínali na přikázání Pána, bylo by jim²²⁰ to odňato v den smrti. Ti, kdo mají zodpovědnost a dohled na druhými s sebou za ně také nesou odpovědnost, jedná se o odpovědnost duchovní a eschatologickou, kdy tito představení směřují, radí apod. druhým lidem, a tak je vedou či nevedou k věčnému životu.

Nepotvrzená řehole říká: „Vytvrvejme všichni společně v pravé víře a v pokání, neboť jinak nemůže nikdo být spasen.“²²¹ Druhá verze *Listu věrným křesťanům* tvrdí, že neřesti a hříchy vychází ze srdce člověka. Díky nim, nemáme nic v tomto světě, ani na onom světě.²²² *Nepotvrzená řehole* děkuje, že Syn přijde, aby byli do věčného ohně svrženi zavržení, kteří neuznali Krista a nečinili pokání a ti, kteří ho uznávali, klaněli se mu a sloužili, se ujali království, které je pro ně připraveno (viz Mt 25,34).²²³ *Spisy adresované Kláře z Assisi* tvrdí, zavržení jsou všichni, kdo viděli Krista v jeho lidství, ale neviděli a neuvěřili v něho podle jeho ducha a božství, je pravý Boží Syn.²²⁴ Druhá verze *Listu věrným křesťanům* říká, že pokud někdo zemře v těžkém hříchu bez usmíření, i přesto, že mohl učinit zadostiučinění a neudělal to, tak mu ďábel vyrve duši z těla a bude mít bolesti a úzkost.²²⁵ V následujících výrocích vidíme, že podle svatého Františka bude spása dána těm, kteří pokud poznali Krista, přijali ho, ostatní budou zavržení. Pokud někdo umře neusmířen, neučiní zadostiučinění, bude trpět.

Ve druhé verzi *Listu věrným křesťanům* se také píše: „A on chce, abychom byli všichni skrze něho spaseni a přijímali ho čistým srdcem a svatým tělem.“²²⁶ *List věrným křesťanům* radí, že máme jíst tělo Pána Ježíše Krista a pít jeho krev, protože kdo tak nečiní, nemůže vejít do Božího království.²²⁷ Druhá verze *Listu věrným křesťanům* připomíná, že všichni mají být přesvědčeni, že nikdo nemůže být spasen jinak než skrze

²¹⁹ Srov. NpŘ 4, 14; srov. KA 4, 152; srov. LVěrk2 8, 197.

²²⁰ Srov. LVIL 211.

²²¹ NpŘ 23, 68.

²²² Srov. LVěrk2, 178/6.

²²³ Srov. NpŘ 23, 65.

²²⁴ Srov. Spisy KA 1, 142.

²²⁵ Srov. LVěrk2 12, 205.

²²⁶ LVěrk2 1, 185.

²²⁷ Srov. LVěrk 4, 89.

slova Páně a skrze krev Krista.²²⁸ Spása přichází skrze Ježíše Krista, vztahem s ním, přijímáním jeho těla pitím jeho krve, můžeme dosáhnout spásy.

Plnost života a lásky, tedy spása, se uskutečňuje pouze v Kristu.²²⁹ „Kdo věří v Krista, nese v sobě stále základ nového života a zárodek života věčného.“²³⁰ Prožíváním společenství s Ukřižovaným a Zmrtvýchvstalým se uskutečňuje naše věčná budoucnost.²³¹ Tyto výroky nám doplňují a podporují Františkovu eschatologii.

Podobně tak můžeme téma doplnit o parafrázi, že smrt je přechod do Otce v Synu díky obdarování v Duchu svatém. Bez smrti by lidský život nemohl být účasten na vnitrobožském tajemství lásky, která je silnější. Bez ní bychom nemohli vyjít ze sebe a přebývat v někom druhém – v Otci. Tajemství perichoreze by nedošlo k plné realizaci.²³²

„Ode dne nanebevstoupení je Kristův příchod ve slávě blízký, i když to není naší věcí vědět „čas a okolnosti, jak je Otec z vlastní moci ustanovil.“ Tento eschatologický příchod může nastat každým okamžikem, i když je „pozdržen“ – on i konečná zkouška, který mu bude přecházet.“²³³ Tolik k tématu eschatologie souzní *Katechismus katolické církve*.

V poslední části, která se věnovala ekleziálnímu rozměru lidské existence vybraných Františkových spisů jsem ukázala, že Františkova eschatologie je pro františkánskou spiritualitu jedním ze základních témat, František o podmínkách spásy často hovoří. Františkův důraz je na spáse skrze Ježíše Krista, skrze přijetí Krista, jeho víry, skrze přijímání jeho těla a krve. Pro to, aby člověk dosáhl spásy musí být před Bohem čistý, nejprve je potřeba se zbavit hříchů a neřestí, teprve až pak může člověk dojít věčného života.

²²⁸ Srov. LVěrk2 6, 194.

²²⁹ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 116.

²³⁰ Tamtéž, s. 153.

²³¹ Srov. Tamtéž, s. 163.

²³² Srov. POSPÍŠIL, Ctirad, Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 543.

²³³ KKC, 673; 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 201-182.

O tématu ekleziální rozměr lidské existence se dozvídáme z *Nepotvrzené* a *Potvrzené* řehole, *Odkazu*, *Spisů adresovaných Kláře z Assisi*, z obou verzí *Listu všem věrným křesťanům*, *Listu vládcům lidu* a *Listu všem kustodům Menších bratří*.

3. ZÁVĚR

V bakalářské práci s názvem *Pojetí člověka ve vybraných částech Františkánských pramenů* jsem se pokusila předložit teologicko-antropologickou analýzu vybraných františkánských textů, která je založena na rozboru tematických důrazů z oblasti teologické antropologie.

V úvodní části představuji téma, vymezuji cíle, uvádím metodologická východiska a dále se věnuji oboru teologické antropologie, stručnému historickému kontextu, osobnosti Františka z Assisi a Františkánským pramenům. Poté představuji analyzované texty, řehole a povzbuzení a listy. V druhé části je uvedena vlastní teologicko-antropologická analýza vybraných františkánských textů, věnuji se těmto oblastem z teologické antropologie: stvořenost člověka, určení lidské osoby v trojiční lásce, pojetí člověka jako obrazu Božího, jednota duše a těla, pojetí lidského bytí jako jedince a společenství, ekleziální rozměr lidské existence a eschatologický rozměr lidské existence.

V kapitole o stvořenosti člověka jsme se dozvěděli, že František vidí člověka jako stvořeného trojičním Bohem, stvořeného jako obraz Boží, Bůh nám sdílí stejnou lásku jako ve vtělení. Boží záměr je, abychom se k němu přibližovali, o což se máme snažit, hříchem se ale od Boha vzdalujeme.

V další kapitole o určení lidské osoby v trojiční lásce je ukázáno, že lidská osoba je určena a stvořena v trojiční lásce, která je milující a spravedlivá. Bůh chce svou lásku darovat lidem, hříchem se však od ní vzdalujeme.

V části pojetí člověk jako obrazu Božího se nám potvrzuje, že člověk je stvořen k Boží podobě. Po vzoru Ježíše Krista mají bratři uznávat chudobu. Hřích není vlastní lidské moudrosti, o kterou bychom měli usilovat.

V kapitole, která se věnuje jednotě duše a těla se dozvídáme, že duše a tělo tvoří jednu osobu, tělo je ale potřeba potlačovat ve chvíli, kdy je zdrojem hříchů, neřestí a žádostivostí. Bratr by se měl soustředit na čistotu duše a těla.

Další část se soustředí na pojetí lidského bytí jako jedince a společenství. Tato kapitola je vzhledem k řeholím a povzbuzením zásadní, protože právě zde se řeší jak vztahy ve společenství, tak i vztah k sobě samému. Hovoří se zde o tom, že bratři si mají navzájem pomáhat, stejně tak mají pomáhat ostatním lidem a potřebným. To vše po vzoru trojičního Boha a evangelijních rad.

Předposlední kapitola o ekleziálním rozměru lidské existence nám ukazuje, že společenství františkánů zcela podléhá církevní nauce. Pro františkány je zásadní úcta k eucharistii a Písmu, život z mše svaté a modlitby.

Poslední část je věnována eschatologickému rozměru lidské existence. Vidíme zde, že pro dosažení věčného života v Boží blízkosti je potřebné přijetí víry Ježíše Krista, snaha o život bez hříchu a život z Kristova těla a krve.

Mohu konstatovat, že teologicko-antropologická témata se ve vybraných františkánských spisech prolínají. Vystihujícím dokladem může být následující výrok Mezinárodní teologické komise, který souzní s pojetím vybraných františkánských textů: „Trojjediný Bůh zjevil svůj plán sdílet trojiční život s osobami stvořenými ke svému obrazu. Ba co víc, právě kvůli tomuto trojičnímu společenství byly lidské osoby stvořeny k Božímu obrazu. Právě na této radikální podobnosti s trojjediným Bohem se zakládá možnost společenství stvořených bytostí s nestvořenými osobami Nejsvětější Trojice. Lidské bytosti stvořené k Božímu obrazu jsou svou přirozeností tělesné i duchovní, muži a ženy stvoření jedni pro druhé, jsou osobami zaměřenými ke společenství s Bohem i ke společenství mezi sebou navzájem, jsou zraněny hříchem a potřebují spásu, jsou zaměřeny k tomu, aby se připodobnily Kristu, jenž je dokonalým obrazem Otce, a to v moci Ducha svatého.“²³⁴ Dále můžeme ze stejného zdroje doplnit: „... Právě díky Božímu obrazu v nich platí, že lidské bytosti jsou vztahovými a společenskými osobami příslušejícími k lidské rodině, jejíž jednota se zároveň realizuje i předznamenává v církvi.“²³⁵

²³⁴ MTK. *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 22.

²³⁵ Tamtéž, s. 30.

Závěrem mohu konstatovat, že ve vybraných františkánských textech se nalézají důležité teologicko-antropologické pojetí člověka.

Bibliografie:

BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 192 s.

Bible. Český ekumenický překlad.

CINCIALOVÁ, Marta. *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 302 s.

Chvalte a dobrořečte. Modlitby sv. Františka. 800 OFM 1209 – 2009, 43 s.

Františkánské prameny I. Řím: Křesťanská akademie – Velehrad, 1982, 979 s.

Františkánské prameny II. Český Těšín: Katolické nakladatelství Cor Jesu, 1994, 383 s.

FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1995, 358 s. KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. Brno: L. Marek, 2006, 272 s.

LE GOFF, Jacques. *Svatý František z Assisi*. Kulturní historie. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, 187 s.

MAIER, Joachim. Zachování a obnovení víry. Vrcholný a pozdní středověk, 1000-1499. In *Kronika křesťanství*. Praha: Fortuna Print, 1998, s. 166-213.

Mezinárodní teologická komise. *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 62 s.

MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastorači*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 888 s.

Pavel VI. *Gaudium et Spes*. Pastorační konstituce o církvi v dnešním světě, 1969. Dostupné na:
http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html [25.10.2017].

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Duch pokory, bratrství a pravé radosti podle svatého Františka z Assisi. In *Dar Otce i Syna. Základy systematické pneumatologie*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1999, 133 s.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav, ed. *Františkánské prameny*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001, 1000 s. Dostupné na: <http://www.frantiskanstvi.cz/FP%20I.pdf>

POSPÍŠIL, Ctirad, Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 590 s.

ŠTIVAR, Jiří, Bonaventura, ed. *Františkánské prameny. Spisy sv. Františka a sv. Kláry*. 1. vyd. Velehrad: Ottobře 12, 2001, 214 s.

ŠTIVAR, Bonaventura J., ed. *Františkánské prameny. Legendy o svatém Františkovi z let 1226-1235*. 1. vyd. Velehrad: Ottobře 12, 2003, 343.

ŠTIVAR, Bonaventura J., ed. *Františkánské prameny. Legendy o svatém Františkovi z let 1240-1253*. 1. vyd. Velehrad: Ottobře 12, 2008, 365 s.